

Lo juen polach.

327  
Acte primer.

J. Ubach

De heer [illegible]

[illegible]

Lo jueu polack.

---

Drama en tres actos.

de Alexandre  
Emile Eckman<sup>er</sup> Chatrian.

---

# Personas.

---

Matias.	Buen polach.
Cristiá	President.
Agneta	Notari
Catarina	Magnetisador.
Walter	Home 1 <sup>er</sup>
Curich.	Home 2 <sup>on</sup>
Luisa	Dona 1 <sup>a</sup>
Miquel.	Dona 2 <sup>a</sup>
Dr. Frantz.	Gent del poble.
Dos jutjes = gendarmes. = lo butxi = cantors = un nin.	

---

Acte I<sup>er</sup>

La vigilia de Nadal.

Sala en un hostal de la Alsacia. Taula, bancs, un fogó de bronzo y un relogge de paret. Al fons portas y finestras que comunican al carrer. A la dreta una porta que dona al carrer interior de la casa. A la esquerra altre que duí a la cuina. Al costat de la porta un buffet, armari de alsina. Es de nit: demunt la taula hi ha un llum encès. Catarina, nullet del burghmestre asseguda al torn. Lo guarda borch Curich

entra per la porta del fons: (de fora està  
tot cubert de neu.)

Escena 1.<sup>a</sup>

Catarina = Curich.

---

Curich = { Donant un cop de peu a terra. }

Va nevant, senyora Catarina,  
nevant sense parar. { Posa la  
{ carrabina darrera del relogge }

Cata = Encara no heu marcat,  
Curich?

Curich = No encara. Et la vigília  
de Nadal, un be i te de di-  
vertir una miqueta.

Cata = Ya sabeu que vostre sach està

esta' l'est en lo moli.?

Curri= Esta' be; molt be; no tinc pressa per are. Walter dessequit lo carre gara' a' la seva carreta.

Catar= Encara es per qui aquell? Me semblava haberlo vist marpar ja fa estona.

Cur= Ca, ca! Se n'ha anat al Carrero de Oro a' viudar un gat de vi. Acabo de veurer son carro de vant de ca l'adroguer, ab lo sucre, cafe y la canyella, tot cubert de neu. Psi... te un natural divertit... li agrada l'bon vi... y fa' be... Els anxi anirem plegats!

Cat = ¿No tindreu por de volcar?

Cur = Bah! Sa us fareu lo favor  
de deixar una llenterna.  
Mentrestant que m' portin  
un patricó d'aquell vi blanc,  
ja sabeu de aquell tan bo!

Cat = Lluisa! {ridant}

Lluis = ¿Què mana? {Desde la cuina}

Cat = Un got de vi blanc per l'En-  
rich.

Lluis = Sa va. {id.}

Cur = Aquet vi escalfa l'cos, lo  
que s' molt bo ab un temps  
com esta sent.

Cat = Si, pero aneu alerta, que ab  
tot y això es una mica fort.



109

Corr = No trinquen por. Sa hi estich  
avesat. elles diguen, Catarina,  
fa temps que no veyen a' n' al  
burclimestre... Que esta malalt  
potser?

Cata - Sa fa' cinch dias que va anar-  
sen a' Ribeauville.

Escena 2.<sup>a</sup>

Dits y Luisa.

---

Lui = {entrant} Aquí teniu una am-  
polla y un vas, mestre Cu-  
rick.

Corr = Esta be. {Omplintre lo got.} Al  
demés donchs, lo burclimestre  
es a' Ribeauville'?

Cata= Si: aquesta nit hauria de  
arribar: mes aneu-se a' ficar  
dels homes que son fora de  
casa.

Cur= De segu' que haurà anat a  
buscar vi.<sup>o</sup>

Cata= Si.

Cur= Oh! aixís ja us podeu pensar  
que vostre cosí no haurà per-  
mes que se'n tornes desseguida.  
Veu aquí una cosa que m'con-  
viendria; anar-meu de'n tant  
en tant a' donar una volta  
per aquelles terras. M'esti-  
maria mes aixó que no pas  
corre per lo bosch tot lo dia

de una part a l'altra. - et la  
vostre salud, Catarina!

Cata= { a Lluisa } Que fas aqui escoltant?

Que pot ser no tens res que fer  
alli dintre? Des! Posa oli a vi  
a la llanterna que Curich se  
ne l'ha de endur.

{ Lluisa se n'va sense tornar resposta. }

Escena 3<sup>a</sup>

Dits menys Lluisa.

Cata= Es una forta cosa que ls criats  
tinguen de escoltar tot lo que un  
hom diu.

Cur= M'hi juro qualsevol cosa que  
lo buxer mestre ha anat a cercar

lo vi del casament.

Cata= {rient} Podria molt ben ser!

Cur= Si... etre mateix se deya,

a' u' al Carnero de Oro

que la vostra filla y l' sar-  
gento de gendarmes Cristia'  
se aniran a' casar molt aviat.

So casi be' no u' creya. En Cris-  
tia', no hi ha dubte que s' un  
home de be', valent, que te' bon  
personal, ningui' vos ho po-  
dra' negar, pero no mes pot  
contar ab lo rey y la vostra  
filla es lo millor partit que  
hi ha en tot lo poble.

Cata= Segons aixo, Curich, creyen

111

que s' menester avans que tot,  
mirar la cuestió baix lo punt  
de vista de l'interès?

Cur = No, no, no, res d'això. Sol-  
lament que jo m'figuraba  
que l'enchametre...

Cat = Donchs bé: anabau errat de  
mitj a mitj! En Matias m'  
tant sols ha preguntat: etb  
que contau? Que teniu? Sino'  
que ha dit dessequida. - etb  
tal de que la noya estiga con-  
tenta, ja hi vuela bé.

Cur = Y l'Agüeta, que tal? esta'  
contenta?

Cat = Prou. Estima a Cristia y això

casta. Y com no desitarem res  
mes que la seva felicitat, no  
mirarem lo negoci per la part  
de la riquesa.

Cur = Si tots esteu contents... tam-  
bé'n estich jo. Sa us dich  
que la fortuna souriu a' Cris-  
tia, y que... francament...  
 voldria ser d'ell.

Escena 4.<sup>a</sup>

Dits y Miquel.

---

Miq = { Entrant ab un sach de farina a  
          { l'espalla.

Aqui tenu lo sach de farina,  
mestre Curich! V, que pesa!

112  
Cur = Esta' be, Miquel, esta' be: ja  
veuras, posal a' n' aquell  
reco'.

Cat = { Anantreu a' la porta de la cuina. }  
Lluïsa! Arregla las sopas  
per en Miquel.

Cur = { Anantreu } Ah! et veure si  
tinc tots los encarrecs.  
(Prime' de tot ja tenim aqui  
la farina... despres lo taba-  
co... la canyella... ls perdi-  
gors... las dugas llivras de  
sabo'... M' sembla que m' fal-  
ta alguna cosa!... Ah! ja hi  
caig! La sal!... ette la havia  
descuidada demunt del tau-

Bell de la botiga. No hauria  
criadat poch la meua dona!

{ Se i va. }

Escena 5<sup>a</sup>

Catarina, Miquel, després Enrich.

---

Miq = Mestressa: es precis que s'api-  
quen que l'riu està gelat de  
tal manera que si deixam  
de moldre lo gel nos arribara  
ben aviat a la vesclora, y si  
anem molent podria sucsum-  
birnos lo que i aquell temps  
que s'va trencar la mola gran.  
La neu va cayent... y no se  
que fer.



Cat = Que vob que t' diga? Hem de  
esperar que torri en Matias.  
L'ha de moldrer molt aquesta  
semana?

Mig = No: la fuga de Nadal ja ha  
passat... are hi deu haber  
com una vintena de saels.

Cat = Be, pots sopar: en Matias no  
pot tarda a venir.

{ Carrich surt pe ls pons ab un paquet  
{ a la mo.

Cur = Vet aqui lo que m faltaba!  
etre ja ho trich tot.

{ Posa l' paquet dintre unas bosses  
{ del carro.

Mig = Donchs, mestressa, parare l'

moli' are?

Cat = Si; vesteu a' sopar.

{ Miquel se'n va per la porta de la  
cuina. Agneta entra per la dreta.

Escena 6.<sup>a</sup>

Catarina = Enrich = y Agneta.

---

Agn = Bona nit, mestre Enrich.

Enr = { girantse } Ah, sou vos, Agneta?  
bona nit!... fa poch que enraho-  
nabam de vos!

Agn = De mi?

Enr = De vos, de vos... a fe!... Oh!  
esteu tant riallera y aneu tant  
ben adornada; que cualsevol  
diria que aneu vestida de noia

114  
Agu= Que volem burlescos de mi,  
Curiu?

Cur= No, dona, ca! Dich lo que sento,  
això ja ho sabeu vos. Aqueixas  
galtetas vermelles, aqueixa  
gorra tan pulida y aquest vestit  
tant elegant, ab la afegidura  
d'aquestes pinelletes, no es per  
ferse agradable als ulls d'un  
vell, d'un pobre guarda-bosch.  
Tot això esta destinat a'agra-  
dar a' un altre. {sent l'allet.}  
a' un altre a' qui conech molt  
be; no es veritat?

Agu= Oh! ves are que puch dirli?

Cur= Mes, ves; poden dirme que

son una jove hermosa, ben  
beta, riallera, amable... y que  
aquell altre... ja saben de qui  
parlo, ab son bigoti y sas grans  
botas, no es digne de compas-  
sio'... No... al menys jo no  
l'compadeixo en lo mes mi-  
nim.

{ Walter mitj obra la porta del fons  
y tren lo cap. Estreeta s' gira a  
mirar.

Escena 9<sup>a</sup>

Dits = Walter.

---

Wal. (rient) Ah!... Ah!... Ha girat

la cara... No es ell! no es ell! <sup>115</sup> {entra}

Agú= Que volem dir, Walter?

Wal= {a'grans riallas} Ah!... ah!...

ah!... Vet aquí lo que sou las  
noyas... Fins l'últim instant  
volem ferse l'ignorant.

Agú= {ab sensiller} Ay, ay... Que  
volem dir?

Wal= {afixecant lo dit.} Bah!... bah!...

Per 'o' no habem de renyir,  
Agueta!... Atre be; escolta, ja  
que fas ~~la~~ desentesa, que no  
vols dir res, y que ni preus  
per un benefici, que no veu  
ni sent res... digas... seré jo

qui, segons costums d'aquestes  
terras te cordava la lliga-ca-  
ma lo dia del casament?

Cur= Oh ca! etipo m'toca a mi.

Pat= {rient.} Sou un parell de  
pimplots!...

Wal= No u som tant com sembla!

No dich que li cordava la lliga-  
cama; y que mentrestant veu-  
rem un traquet a l'hora de  
u Cristia. Et veure ave si l'  
etiqueta gosara a no acceptarlo;  
si ho fa aipis, desd'est moment  
dich que no l'estima pas.

Ag= Ca, ca. Et mi m'agrada molt

116

lo bon vi, y enant me l'operei-  
ven, beche... y acabat ameu  
Jesus.

Tots = { rient. } Ah! ah! ah!... Ahre si  
que s'ha descubert tot!...

Val = Porteu l'ampolla, porteu, y  
beben junt ab l'Atqueta.

Atuy sera la primera vegada;  
pero no crech pas que siga  
l'ultima, y confio que trin-  
carem plegats en tots los ba-  
teigs.

Cat = { ridant. } Lluisa!... Lluisa!...  
baixa al seller y puja una  
ampolla de vi.

{ Lluisa entra y al passar deixa

{ una llenterna encesa demunt de la  
taula: després torna a sortir.

Wal: Que vol dir aqueixa llen-  
terna?

Cur: És pe' l' carro.

etg: { rient } La caminarem ab la  
claror de la lluna. { l'apaga }

Wal: Si, si... ab la claror de la llu-

na. { rient } { Entra lluisa ab una

{ ampolla y gots, aviat torna a eixir  
per la porta de la cuina. Curich a-  
boca vi a'n'als gots.

et la salut del sargento y  
de la hermosa Agneta!

Cur: Esta' molt be, molt be... pero  
a'n' al meu temps las cosas



no haurian quedat d'aques-  
ta manera.

Cat = Quinas cosas?

Cur = Lo casament: { l'aioeca s'posa

{ en guardia y dona un cop de peu a

{ terra. } Flaquera s'ignit ne-

cesari batres... { torna a sentarse }

Si per desgracia un estranger

haques viingut a emportar-

sen la noya mes maca, mes

hermosa y mes rica q dels

entorns... Llamp de Deu!

Curich Smith hauria evadat:

Alto aqui!... veurem qui se

l'endu.

Wal = E jo hauria agafat la forca

per ajudar-te.

Cur= Si, pero ls joves del dia no  
teuen cor; no pensen en res  
mes que en beure y fumar.  
Miserables! No us pensen  
que això u' diga per ana' en  
contra d' en Cristia, de cap  
manera, es prou digne de  
que se l'honri y respecti;  
lo que si sostinchi qu'un ca-  
sament semblant, es la ver-  
gonya dels joves d'aquesta  
terra.

Ag= Y si jo no haques estimat a  
ningu mes?

Cur= Llauria me'n subit lo mateix.

Ag= Si, mes jo m'hauria barallat  
 ab tots ells, ajudant al que  
 haques sigut l'objecte de nos  
 pensaments.

Cur= Ah! sent aixís ja ho deixo  
 corre tot: avans de barallar-  
 me ab tu, mes m'hauria  
 estimat beure a la salut d'  
 en Cristia. {riuen y beuen.}

Wal= {Ab gravetat.} Escolta, Agneta,  
 vull darte una bona nova.

Ag= Quina nova es aquesta mes-  
 tre Walter?

Wal= Quan jo entraba aqui he  
 vist al sargento que arri-  
 baba ab dos gendarmes. Su-

blaba que se li anaba a treure  
las botas de montar, y estiche  
seguí que avans d'un quart. —

Ag = {excitant} Calheu! —

Pat = Ca, es lo soroll del vent! Ah!

Deu vulgui que ton pare no s'  
trobi pe l'arni.

Ag = No... no... es ell... es ell.

{Cristia' pe l'fous.}

Escena 8<sup>a</sup>

Dits = Cristia'.

Yots = {ricent} Es ell!... es ell! —

Cris = {s'armant lo barret y donant cops de  
terra peus a terra com per fer saltar  
la neu.

Un temps! Bona nit, Cata-  
rina. Molt bona nit, Agneta.

{ Estranyentlos las mans. }

Wal= Sa n'ha conegut, ja!..

Cris= { Estranyat de veure que tots riuen }  
Y be! Que hi ha de nou?

Cur= Seryor sargento, riem per-  
que l'etiqueta ha sigut la  
primera que ha conegut que  
erau vos

Cris= Me n'alegro moltissim: ai po'  
proba que s'recorda molt de  
mi.

Wal= So ho crech: ai po' que obriran  
la porta desseguit giraba l'  
cap.

Cris= Ah! es veritat això; i aqueta?

Atg= Si.

Cris= Culhorabona! Això's lo que  
se li diu parlar ab lo cor a'  
la ma'. No puch dirte l'fe-  
lis que so' al sentirte explicar  
d'aquesta manera. { Penja l'

{ barret a un clau que hi haura a la  
{ paret; y deixa l'sabre a un recó.

Ah!... això m'rebifa... y a'  
fe' que ho necessitava!

Cata= Veniu de corre pe'ls camins,  
Cristia'?

Cris= D'Howard vint, senyora  
Catarina, d'Howard. I que ven!  
Li estat a l'etavernia y als

Pirineos; pero en ma vida u'habia vist tanta! { s'arreu y s'escalfa las mans

{ a' la xameneya tot tremolant. etiqueta que ha sortit precipitadament, ve' de la cuina ab un gerro de vi que para demunt de la xameneya.

Ag= Deixem que l'vi s'escalfi una mica, que aixis sera millor.

Wal= { a' Curich tot rient. } Com lo cuida. De segur que no hauria anat a buscar sucre y canyella per nosaltres!

Cri= Vosaltres no passeu lo sant dia entremite de la neu, y per lo mateix no necesiteu entra' en calor.

Wal= (rient.) Si, gracias a' Deu no  
us falta pas encara la esfél  
fo' natural! y no tremolen  
com aquest gendarme. Es una  
mica trist veure a' tot un senyor  
brigada tremolant de fret al  
costat de una hermosa dulce  
lla que li dona canyella y su-  
ore.

Ag= Calleu, Walter: vergonya us  
si' hauriau de dar de dir cosas  
com aquestas.

Cris= (mitj rient.) Així, Agneta. No  
supriu que aquest vell m'insul-  
ti, burlicantse tant de la neu  
y del fret al entorn d'una



bona pameneya. Si hagues  
hagut de passar, com jo, cinch  
horetas per aquets camins de  
Deu, voldria veurer la cara  
que faria!

Cata: Que diheu are? Cinch hores?

Vaja, Cristia, aixo es una mi-  
ca massa pesat!

Cris: Que hi fareu? et las dugas  
hem tingut noticia de que  
ls contrabandistas del Banch  
de la Moca passarian lo riu  
al caurer la tarde carregats  
de tabaco y de polvora, y  
fills... no hi ha remey!

Què = y ls contrabandistas s'hauran

presentat? veritat?

Cris = Ca! Los pillos han tingut no-  
ticia de que hi anabam, y  
han passat per un altre cantó.

Encara no he pogut desen<sup>revenir</sup>~~revenir~~-  
me... Homes, si fa un fret que  
mata! {etiqueta li ompla un got

y li presenta.}

Etq = Feriu, que aixo rebifa!

Cris = Gracias, etiqueta. {ben} etixo  
al menos a un home l'pora  
a'to!

Wel = Oh! ben segu' senyor gendarme!

Cat = etiqueta! ves, porta m' l'am-  
polla que en lo vas no hi tuch  
una gota d'aygua! {etiqueta va

{a l'armari a cercar l'ampolla.}

{a Cristia} Cristia, are si que no  
podeu negar que sou ben afor-  
tunat. Escolten com bufava l'vent!

Cris= No me n' parlen. Comensaba a  
aipecarse en lo mateix moment  
qu'hem trobat al doctor Frau.

{rient.} Figuris que aquest vell ma-  
nicotich tornaba de Chucenberg,  
ab una gran pedra que havia a-  
nat a treure de las ruinas; lo  
vent bufaba y casi be l'ebria  
de neu.

Cat= {et Agneta que posa aigua en un got}

Prou... gracias... {Agneta torna

{a deixar la ampolla a dintre l'armari,

{ agafa l' cistellet de la fegua y s'asseu  
{ al costat de sa mare.

Cur= {rient.} Pot dirse sense pò de  
equivocar-se que tots los sabis  
son boigs. Quantas vegadas  
no he vist al doctor fer una  
caminada de quatre y cinch  
horas per anarsen a mirar  
quatre pedrotas plenas de  
molsa y que per res serveiran.  
no s'uritat que s'neclita no  
tenir senderi per fe' això?

Wal= Si, es un home estrany, afi-  
cionat a tot lo anticu... ves-  
tits... pedras... pero per ço  
ningu' li pot treure la fama

de ser lo millor metje d'aquets 123  
cutorns.

Cris = {omplint la pipa.} Oh! això prou!

Cat = L'uin vent! Estich segura  
de que en Matias se haurà  
determinat a' quedar-se a'  
cualsevol part. {a' Curich y Walter.}

Do prou us deya que us ve a-  
messiu. Si m'haquessau cre-  
gut are ja foreu a' casa vostre.

Cur = {rient.} Si la vostre filla us  
ha apagat lo fanal!

Ag = Vaja! que per ço no us sab  
cap mica de greu habervos  
haquit de quedar!

Wal = La senyora Catarina te molta

ratio; hauriam fet molt bé  
en març.

Cris= L'aja que aquí tenim uns hi-  
vers ben dolents!

Wal= Oh! això no es molt frequent,  
senyor Brigada. La fa' quinze  
anys que no u'habiam vist  
un altre com aquest.

Cris= És veritat. Desde l'hivern del  
polack no tinc recort de haber  
vist tanta neu! Oh! Aquell any  
la montanya de Muecemberg  
se habia posat ja la perruca  
blanca pe ls primers dias de  
Novembre, y l'fret va durar  
fins als darrers de Mars. Al

desferse las neus tots los rius  
 se desbordaren, y en los camps  
 no hauriam vist altre cosa que  
 que ratas taups y animalots  
 ofegats.

Cris= Y per ío si diuen l'hivern  
 del polack?

Wal= La! Per un altre cosa: per  
 un fet terrible, del que la  
 gent de tots aquestos voltants  
 se si recordara tota la vida.

De segur que la senyora Cata-  
 rina tambe se si recorda!

Cat= Prou, Walter, prou. -- En aquell  
 temps va moure molt soroll!

Chr= En aquell hivern hauriam

poquit guanyar la creu senyor  
Brigada!

Cris= Perque? (Lo vent buba ab furia.)

Agu= Lo vent augmenta!

Lat= Si, filla, Deu vulga que tou  
pare no s' trobi pe l' canu.

Wal= (a 'Cristia') Puch contarvos aquest  
cas de cap a cap... perque n'  
vaig ser testimoni. Mireu,  
precisament avuy ja quin  
anys que estava assegut a n'  
aquesta mateixa taula ab en  
Matias, que acababa de com-  
prar lo moli paria cosa de  
cinch o sis mesos; ab en Saume  
Omacht, ab en Joan Proober,



125  
y ab alguns altres que ja son  
a l'altre mon. Hots farem  
lo mateix mes o menos tart,  
benaventurats los que tenen  
meta la conciencia! { En eis

{ moment Cristia's ajup, agaba  
un tió y encent la pipa: despres  
se recolza en lo caire de la taula.

Nos arreglabam per fer una  
partida, hi havia encara  
molta gent a la sala; evant  
aisis que tocaban las deu  
se sent la campaneta d'un  
trineu que s'atura devant  
la porta; y casi be al mateix  
temps entra un polach! —

un jueu polach! - un home  
d'uns quaranta cinc a cin-  
quanta anys, gros, sapat, ben  
fet. L'encara m'sembla que l'  
veig entrar ab sa capa verdona  
guarnida de pell, sa gorra  
de pell de marta, sa llarga  
barba castanya, y sas grans  
botas ferradas de pell de llebra.  
Era un comerciant de grans.

Al entrar diu: "La pau siga  
ab vosaltres." Fets los qu'eram  
aqui girarem lo cap pensant.

De honit vindrà aquest home?  
que voldrà? - Perque los jueus  
Polachs que venen blats no

126  
venen a' n' aquesta terra fins  
al mes de Febrer. En Matias  
va preguntar-li. En que podem  
serviros? Mes ell per compte  
de respondre us, va comensar  
a' disembotlicarse y a' treures  
un gran cinturó que l'hi o-  
primia los ronyons: lo posá  
davant de la taula fent sentir  
lo drincli de monedas d'or, y  
digué: "Li ha molta neu; y es  
difícil caminar... Porteme lo  
caball a' la estable, d'aquí a  
un hora marcare." Tot seguit  
beu una ampolla de vi sec.  
dir una paraula a' ningú,

com una persona trista y  
capficada per sos negocis.

Alas onye entra l' watchman  
Yes, se i va tot lo mor y tant  
sols queda lo polach.

{ Gran retxada de vent en l' exterior,  
{ se sent soroll de vidres que s' trencan.

Cat= Deu meu, que sucubheix?

Cur= Mes, res, .. senyora Catarina,  
s' han trencat los vidre d'  
alguna finestra: si no l'  
haguessen deixada oberta!

Cat= Daig a veure lo que s' lo  
que ha sucubheixit. { surt }

Ag= { cridant } No s' mogui.

Cat= { Desde la cuina } No tingas por,

Fornio dessequida.

Escena 9<sup>a</sup>

Dits menys Catarina.

Cris = Mestre, ab lo que haben  
contat no he sabut veurer  
encara la manera de guanyar  
la creu.

Wat = No aueu tant depressa!...

Al se' l'endemia, sols se tro-  
ba' lo caball sota del port  
de Wechem, y cent passes  
mes nulla' la capa verda y  
la gorra plena de sang. Per  
lo que toca al Polack may mes  
si' ha sentit p' parlar ni un.

Cur= Aixo' es la pura veritat.

Valdement la neu y tot, la gendarmeria de Rothau va venir al seu dema, y desde llavors may mes se n'ha mogut.

Cris= I no s'peren perquisas?

Cur= Do ho crech, home, si se n'peren. Lo vell gendarme, Keltz, treballa moltissim sobre' aixó! Me correque' aquells entorns, va pendre declaracions, va instruir la sumaria. Aixó deixant apart lo jutge de pau, al procurador Nuchter, y al metge, que viqueren

a inspeccionar la capa, lo bastó  
y la gorra.

Cris: Pero be's deuria sospitar ab  
algu!

Cur: Etipo' no hi ha que dirho. De  
sospitar may ne faltan, lo  
que mancan casi sempre  
son probas, en aquell temps  
los dos germans Gaspar y  
Mabel Gierres, que s'estavan  
al cap de vall. del poble, te-  
nian un os vell ab las orellas  
y ls morros esqueixats, un bur-  
ro, y tres gossos de presa que  
se ls enduyan a las firas per  
ferlos ballar carallar ab altres

bestias animals. Atipò'ls do-  
naba bon epiquet y bebian tot  
l'aiguardent que voliam. Pre-  
cisament man desapareque  
lo polach, ells es trobavan a  
Wechem, y tot sequit va corre  
la veu de que ls habian fet  
menja per aquellas bestias; y  
que no s'habia pogut trobar  
mes que la capa y la gorra  
perque ls gossos y l'os ja n'  
habian tingut prou ab lo puen.  
Naturalment, tot sequit los  
varen agafar van passar  
quinze mesos a la preso; y  
per ultim no haben pogut



probar res contra ells los van  
deixa' anar. En aqueix entremetj  
se varen morir lo burro, los  
y ls gossos. Llavors se posaren  
a' estanya-paellas, y en Matias  
los hi lloga' la barraca de la  
cantonada dels Generrers. S'  
estan alli y ja' mai han pagat  
un ~~passo~~ de lloguer.

Wal= En Matias es massa bon home  
ab aquets pillos. Sa fa temps  
que ls hauria hagut de tran-  
re...

Crís= Tot aixó que m'acaban de  
explicar me fa queda' pa-  
rat. May n'habia sentit

dir una paraula.  
Quir = Oh! això es precis que vinga  
a' torn. .. Pero jo m'hi hauria  
jugat qualsevol cosa que ho  
sabiau millor que tots no-  
saltres.

Crui = No... no... aquesta es la  
primera noticia.

{ Catarina torna a' entrar. }

Escena 10.<sup>a</sup>

Dits y Catarina.

---

Cat. Sa n'estaba segura de que  
la Luisa havia deixat oberta  
la porta de la cuina. Per  
mes que un hom li digui

y li prediqui aquesta morra  
aquesta morra no vol tenir  
cuidado ab res. Are s'han  
truncat tots los vidres.

Wal= Catarina, tenim de pensar que  
encara es molt jove y que  
a u aquesta edat se te' lo cap  
ple' de pardalets.

Cat= Sasseyentre; Cristia! Aquí de  
pova tu ha en Fritz que us  
demana.

Cris= Lo gendarme?

Cat= Si. Li he dit que entres y  
no ha volgut... brech que  
ve per asuntos del servey.

Cris= Ah! be! ja se' de que s' tracta.

{ L'alsa agafa l'barret y se i va cap a  
la porta.

Aq= Fornareu, Cristia'?

Cris= {desde la porta}

Si... d'aquí un moment.

Escena 11<sup>a</sup>

Dits menos Cristia'.

---

Wal= Vete aquí lo que se i diu un  
galan picot: amable; pero  
que no te cap nics de consi-  
deracio a n'als pillots.

Cur= Si: Cu Matias ha tingut una  
bona sort agafant lo per gen-  
dre. Desde que l'conech que  
pell li topa. De primer com-

pra' aquest hostal en lo quin  
 en Jordi li va perdre la ca-  
 nisa. Fots creyan que en  
 tota la seva vida hauria  
 pogut pagar-lo, y vetaquí que  
 de sopte comensan a ploure  
 bons parroquians, y comensa  
 a fer diner... paga... compra  
 l'prat de la Bruche... lo canyar  
 del fons de la Cota... las dot-  
 ze fanegas de secà... la pusta  
 del bosch de las tres alzinas...  
 dessequit lo molí... y mes tant  
 lo magatzem. La seva filla  
 va creixent... coloca son di-  
 ner ab una bona hipoteca  
 lo fan burxamestre... eto li

faltaba mes qu'un gendre  
que no l'ensés los diners, de  
cualsevol manera, que agra-  
des a' la seva filla, y que me-  
reixes lo respecte de tot lo mon.  
Donchs bé, li surt en Cristia,  
un home formal y que nin-  
gu' pot parlarne d'altre ma-  
nera que alabantlo. Que mes  
voleu? En Matias ha vingut  
al mon en bona estrella. Men-  
tres que tothom passa les mes  
grans tribulacions, y que ab  
prou feynas ningú pot lliga-  
caps, ell no ha parat un mo-  
ment de enriquirse, d'arre-

glarse y de marpar en devant. 132  
No es oritat aipo, Catarina?

Cat. Per are no podem queixarnos,  
molt al revés.

Mar. Y lo millor de tot es que ho  
merceieu; ningú vos enveja  
perque' tot hom pensa desse-  
quida... Sou bona gent que  
han guanyat tot lo que tenen  
a' copia de treballar... Y tots  
nos n'alegrem per lo que toca  
a' l'Agüeta.

Mat. Si, perque' fa' un bon casament.

Cat. (recoltant.) Da torna en Cristia'

Ag. Si, ja sento las espuelas per  
la escala.

S'obra la porta y entra Matias cubo-  
liat ab un capot tot cubert de neu;  
ab una gorra de pell de mitria; un  
suet a' las mans y botas ab espuelas.

Cena 12<sup>a</sup>

Dits y Matias.

---

Mat. {Mostrant alegria.} Ah! ah!

ah! ... rock jo! ...! rock jo! ...

Cat. {saltant} Matias!

Cor. Lo burdmestre!

Ag. {abracantlo} Que me n'alegro  
que hages tornat!

Mat. Si, si, gracies a' Deu! Ferim  
molta neu, molta! ... He dei-  
pat lo carruatge a' Bichen



ab en Joan, que arribara  
demà.

133

Cat. = { abraçant-lo y treyent-li la capa }  
Porta, porta. No pots figu-  
rarte la alegria que m' dona  
veure't de retorn aquesta  
nit. He passat un requit!

Mat. = La m' ho he eregut, Catarina,  
y per 'o no he volgut retar-  
dar la tornada.

{ Mirant al entorn de la sala. }

Hola! aquí hi veig a n' en  
Walter y al Curriell. Femi un  
temps magnífic per entor-  
narvos a casa.

Cat. = { Cridant a' la porta de la cuina. }

Lluisa!... Lluisa!... porta las  
sabatas de ton amo... Digas  
a 'u en Miquel que duga l'  
caball a 'la estable.

Luis = { Desde la porta }

Está molt bé; vaig desseguida.

{ Mira ls que tu ha a 'la escena:  
{ viu y desapareix.

Cor = { rient } L'etiqueta ha volgut  
que us n'arressim ab la cla-  
ror de la lluna.

Mat = { rient } Ah... ah... ah... si...  
si... la claror de la lluna es  
molt hermosa.

Ag = Nosaltres nos creyam que  
mon cosí nos hauria deixat

marcar.

Mat = Ahí dematí ja estaba llest  
dels negocis, y volia entornar-  
me'n, pero ell se va empenyar  
en durme al teatre. -

Ag = Que lu habia lo potpinel-  
lis potser?

Mat = Ca! Un senyor de Paris que  
peya jòcus de física... endor-  
miscaba a la gent. -

Ag = A la gent?

Mat = Si!

Ag = De seguir que lo deuria fer  
beure alguna cosa; no es uri-  
tat, Matias?

Mat = No... ca!... Los miraba fit

a' pit... feya algunas seuyals -  
y s'adormian. Es una cosa  
admirable; si no lo hagues  
vist no lo creuria.

Cur= Ah! ja se; l'cabo Stenger me  
n' parlaba d'aixo l'altre dia:  
ell tambe' lo habia vist. Es  
erech que euant los te' ador-  
mits los fa fer tot lo que vol.

Mat= { et seyeutre y comensantse a'treure  
{ las botas.

Just! (a'ra filla) Agreta!

Ag= Que mana?

Mat= Mira si trobas res dintre  
de la butaca del capot.

Wal= La gent se va tornant molt

maliciosa... vaja, l'home no  
pot durar geyre.

{ Lluis entra ab les sabates del  
burchnestre

Lluis: Aquí teniu les sabates senyó  
Matias!

Mat: Ah! esta molt be. He por-  
taten las botas, treume las  
espuelas y penyalas a l'es-  
table ab lo cast.

Lluis: Molt be! { Se'n va }

{ Aquesta que acaba de treure una  
capota de la butaca del capot,  
s'acosta a son pare.

Ag: Que s'ha veu?

Mat: { Alzantse } Obran y ho venen!

{ Aquesta obra la capsa y w tren  
una gorra alsaciana ab enticues  
las d'or y plata.

Ag= Oh, Dieu meu! Es possible?

Mat= Be, que te hi sembla?

Ag= Es per mi?

Mat= ¿donchs per qui te' de ser? No  
t'arivas pas a creure que l'  
hage duta per la criada!

{ Tot s'acostan a veurela. Aquesta  
se la pora y s'mira al mirall.

Cur= Aquesta, es lo mes hermos que  
s'pot veurer!

Mat= ¿que vos esta' com feta espre-  
sament.

Ag= Oh, Dieu meu! Que dirá en Cristia!

cuam nu vegi!

136

Mat. Que ts la noya mes hermosa de  
l'entorn. {etiqueta l'abrasa}

Aquet es mon regalo de boda,  
etiqueta; l'dia de ton casament  
te posaras aquesta gorra, etiqueta,  
y la guardaras tota la vida.

elles culla cuam hagen passat  
quinze o vint anys, podras  
recordarte que fou ton pare  
qui te la dona.

etiqui: {enterrida} Si, pare!... Si. -

Mat. Fots nos desites se dirigei-  
pen a ta felicitat... etre que  
mi' dugan alguna cosa per  
menjar... y una ampolla de

vi. { Catarina entra a' la uina }

{ et Walter y a' Curich. } Suposo

que m'pareu l'obsequi de veu-  
re un traquet ab mi.

Cur= Home, ab molt de gust.

Wal= { rient } Si, vaja, per tu pareu  
encara un esforç.

{ Catarina surt de la uina ab un  
tall de pernil: Lluïa segueix ab  
vasos y una ampolla.

Cat= { rient } y a' mi, Matias, no m'has  
portat res? ... Miren lo que son  
los homes... en altre temps quan  
me feya l'amor, venia sempre  
ab las mans plenas de cintas  
y presents... mes ave...



137

Mat= {ab alegria} Vaja, Catarina,  
calla. Volia donarte una sor-  
presa, y are casi ve m' veig  
obligat a dirte per endavant  
que l' mocador, la gorra y  
tot lo demes ve' ab una caixa  
gran que lu deixat al carru-  
atge.

Cat= Ah! be! si es aixes no t' dire'  
res mes!

{ L'arren y s' posa a pilar. Lluisa  
estent las estovallas, posa ls plats,  
l' enipolla y ls gots. Maties s' arren  
a la taula y comensa a menjar ab  
molt bona gana. Walter y Churich  
beuen y acabat Lluisa se'n va.

Mat. Vaja, l'fret es lo millor per  
per venir gana. et la vostra  
salut.

Wal. A la teua, Matias!

Cur. A la vostra senyor burell-  
mestre.

Mat. Que no ha vingut en Cristia  
aquesta nit?

Alg. Si, pero han vingut a buscar-  
lo. et viat tornara.

Mat. Ah! be, be.

Cat. Ha vingut tart perquè ha  
tingut d'anar darrera d'  
Lowald a sorprendre l'pas  
dels contrabandistas.

Mat. Bah! Es precis confessar, que

és una cosa del dimoni estar  
de paciò ab un temps com aquest.  
Per la banda del riu he trobat  
cinch pans de neu.

Val: Si d'això precisament estabam  
parlant. Si contavam al sargen-  
to que desde l' hivern del pro-  
lactu no habiam vist un temps  
com aquest.

{ Matias que aixecaba l'got lo  
deixa a demunt de la taula  
sense beure.

Mat: Heu parlat d'això?

Cur: Be nos ne debeu recordar  
prou d'aquell any, Matias.  
Tota la vall estava plena de

neu. Lo caball del polack que  
estaba dessota l'poru, ab prou  
peynas podia treure lo cap,  
y Keltz me recordo que viu-  
gué a 'demandar nos auxili'.

Mat= { Ab indiferencia } Si es veri-  
tat. ~ pero mireu tot això  
son vellas historias, com las  
rondallas que m'contaba l'  
avia. ... ja ningú se n' recorda.

Wal= No obstant: se m'fa mol'  
estrany que no s'hage pogut  
descubrir ls autors de. ...

Mat= Debian ser molt aixerits. ~  
jamay los trobaran. { Ben }  
{ En lo mateix <sup>temps</sup> i ou en lo caní

lo brandeito d'una campaneta, apres  
 las pitradas d'un caball que figura  
 deturarse devant l'hostal. Fots se  
 girau: s'obra la porta del fons y  
 apareix un jieu polach. Porta  
 capa verdosa guarnida ab pells,  
 ab una gorra de marta, grans  
 botas forradas de pells que li  
 arriban als genolls. Mira a la  
 sola ab aire ombriol. Silenci  
 profund.

Escena 13<sup>a</sup>

Dits lo polach.

Pol. - { Al entrar } La pau siga ab vo-  
 saltres!

Cat= Qu que podem serviros, senyor?

Pol= Li ha molta neu y es difícil  
caminar. -- Portemne lo caball  
a l'estable, d'aquí una hora  
martyaré.

{ Se descorda lo capot se treu lo em-  
pero; y l'lausa demunt la taula.  
Matias s'aiceca apoyantse en los  
brassos de la cadira: lo polach lo  
mira: tanteja, esten los brassos y  
can Matias llensant em terrible  
crit. Confusió.

Cat= { Llensantse demunt d'ell. }

Matias! Matias!

Ag= { id. } Pare! pare!

Walylur= { Lo aicecan. Critia surt en lo parer }

Cris = { Desde la porta } ¿ aipo' que é?  
 que tu'ha?

Per = { trayent li la corbata } Lo metje!...  
 correns a' busca' l' metje.

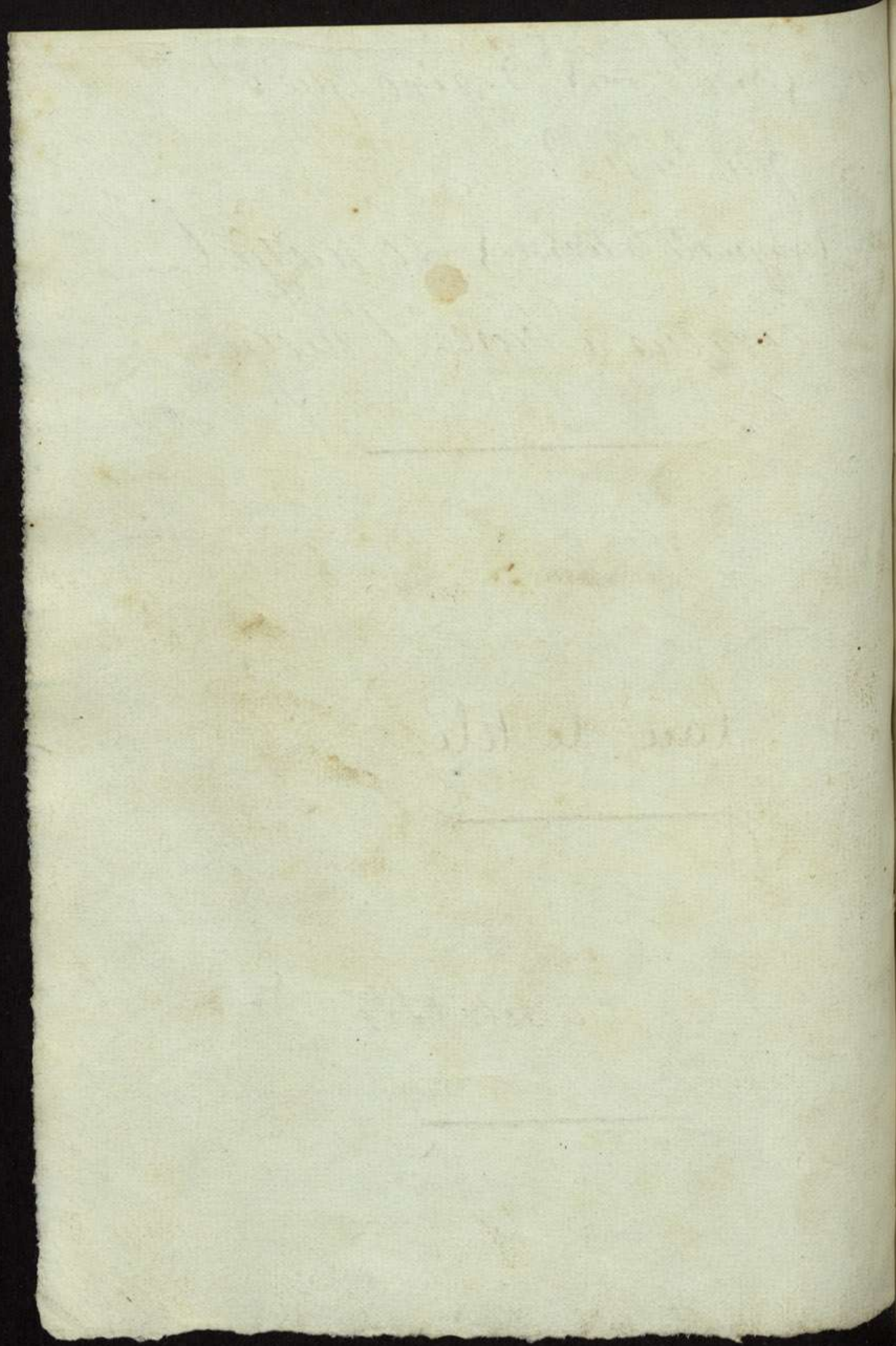
---

Can lo telo.

---

Fi' del acte 1<sup>er</sup>

---





Lo jueu polack.

---

Acte segon.

---

to your friends.

---

14

15

16

17

to your friends.

---

Acte 2<sup>on</sup>  
 "

La campaneta.

La escena representa la cambra  
 d'en Matias. Porta a l'esquerra  
 que dona sortida a la sala de  
 la porada. Escala a la dreta.  
 Secretar vell d'alsina entremig  
 de dues finestres, que hi ha  
 al fondo figurant transever  
 al carrer. Lit ab mosquitera,  
 Armari gran, taula y cadir-  
 ras. Al mitj de la escena una  
 estufa.

Escena 1<sup>a</sup>

Matias - Catarina - y l' Doctor  
Franz.

---

Matias assegut ab una cadira  
de brassos prop del foc. Catari-  
na ab traje de festa, y l' Doctor  
ab levita, ernilla vermella, cal-  
sa curta, botas altas y barret  
de alas amples estant drets  
darrera d'ell.

Doct. Vos trobeu millor, senyor  
burgmestre?

Mat. Me trobo be.

Doct. No teniu ja dolor de  
cap?

Mat. No.

Doct. Ni vos puilau las orellas?

Mat. Quan vos dich que m' trobo  
be... que estich en estat nor-  
mal, crech que me explico  
ab prou claretat.

Cat. Feya algun temps que tenia  
calorias... parlaba... y  
s' aixecaba a veurer aigua  
freda.

Mat. Cualsevol pot tenir fret  
al mitj de la nit.

Doc. Sens dupte... elles es precis  
que vos euideu. Deben  
masa vi blanca, seyvor  
burguestre, y aiso pro-

ducié la gota y vos dona a  
questos forts ataques a  
dos malalties nobles, pero  
molt peligrosas. Vostres au-  
ticles landgraves, margraves,  
y xhingladores, senyors del  
Judgan, del Brisgan y de  
l'alta y baixa Alsacia,  
moriran euasi be tots de la  
gota o d'un atac pulmonant.  
Atre aquestas nobles enfer-  
metats atacan als burg-  
mestres, als notaris, y als  
ciutadans de grossa com-  
plexio. Es honros, molt hon-  
ros, pero molt fatal. L'

accident que varen tenir  
despres d'altre, prove d'aire,  
havian begut massa vike-  
vir, en casa del vostre cosí  
Noth, luego us va pendrer  
un aire, y veus, aqui per  
quina ratio us va pujar  
tota la sang al cap.

Mat- Es veritat que tenia fret  
a'n als peus, mes no hi ha  
que anarho a cercar tant  
lluny; lo jieu polach es la  
causa de tot.

Doc- Com!

Mat- Si; perque enant va such-  
schir aquell fet de trista  
recordansa, lo vell brigada

heltz va euservarme la capa  
y la gorra del pobre home,  
lo que m' va trastornar en  
gran manera, porque lo  
vespre antes habia estat  
lo jieu en companyia nos-  
tre. Desde las horas no m'  
habia recordat mes de sem-  
blant cosa, cuan despues d'  
dli' vespre entra lo nego-  
cian en grans, y pronun-  
cia m' mes m' menys las  
mateixas paraulas del  
altre. Atipic m' va produ-  
vir l'afecte d'una apa-  
ricio. Estich ben convenut



que no existeixen semblants  
aparicions y que ls morts  
no resucitari; mes que so-  
len? un no esta sempre so-  
bre si: ja l'atarina y Heubert  
avisa al notari?

Cat: Si: y sobre d'aico ja pots  
estar ben tranquil.

Mat: Tranquil estili, mes es  
precis qu'est casament se-  
porti a cap lo mes prompte  
posible. Quant veig qu'un  
home sa y robust de cos y  
d'anima pot sufrir far-  
rabastadas com la meua,  
veig que no deu ser des-

cuidat, y que s'heu arreglar  
tot en temps sens deixar res  
per demà. Lo que m'ua suc-  
sehir antes d'ahí, pot re-  
petirse a qualsevol hora  
del dia, puch morir-me de  
repent sens haber tingut  
lo gust de fer la felicitat de  
meos fills... etre deixeu-me  
en pau ab tots los vostres  
arguments. Que l'atach  
siga produhit pe l'vi blanc,  
pe l'fret o per la vista del  
polach lo mateix te. Finch  
l'enteriment tan clar com  
un altre, lo demes res sig-

nipica.

146

Doc= Me sembla senyor burgues-  
tre, que tal volta seria bo  
aplassar la firma d'est  
contracte per un altre dia;  
ja podreu comprendre... lo  
marceig que dona lo tractar  
assumpos d'aquestos. —

Mat= { Abant las mans ab impaciencia. }  
Deu meu! Deu meu! dei-  
xen que cada hu s'ocupi  
de sos negocis... Ab tots  
vosaltres... l'un que m'heu  
sembla... l'altre que si, l'altre  
qu'alla, m'arribareu a  
per tornar tarumba. Cui-

deuws, los metges, dels  
vostres malalts, y deiseu  
a' los deures que fassin lo  
que vullan fer. M'habeu  
sagrada... Bueno! estich curat.  
millor! Que avisiu al nota-  
ri y als testimonis y aca-  
bem d'una vegada.

Doct = { etc a' Catarina } Lucara te ex-  
citada la part nerviosa: lo  
millor es fer lo que vol.

Escena 2<sup>a</sup>

Los mateixos = Walter y Curridi  
ab traje de festa.

---

Wal = Molt be... molt be ja

147  
us han dit que estabas millor.

Mat. Ah! { girantse. } sou vosaltres;  
ben vinguts; me alegro molt  
de veureu. { Dantlos la ma }

Cal. { Mitj rient } Estàs ja de tot  
restablert, estimat Matias.

Mat. { rid. } Si, tot ha passat ja. Quina  
cosa més estranya! L'Eu-

rich ab sa vella historia

del piou ha sigut la causa

de tot. ja! ja! ja! { rient }

Eu. { } Y qui podia pensar-se  
semblant cosa.

Mat. Oy que s'heu cert! Estabas  
Au contant la historia  
y de sobtada se presenta

l'altre. Quina casualitat!  
Quina coincidència! Quasi  
se podria dir-se que ha vin-  
gut a propòsit!

Mat= Senyor Doctor, creguin  
si vol, però li juro que a  
mi se m'han posat de pun-  
ta a punta quaranta cabells,  
trichs, al veure entrar a  
m'aquell polsador.

Cat= És possible que homes  
que tenen sentit comú  
digan semblants coses?

Mat= Per fi, tota volta que  
gràcies a la Divina Pro-  
vidència, m'ha lliurat

d'aquesta, vos faig saber  
 Walter y Curich, que vaig  
 a casar a l'itiqueta ab en  
 Cristia. Tal vegada la meua  
 malaltia siga un avis al  
 que no dech fer lo sort.

Cur= Bah, senyor burgmestre,  
 lo perill ja es passat.

Wal= etico' no s' res; ja ha  
 passat, Matias.

Mat= No, no, no; jo roch aipis,  
 apropito las bonas lisons,  
 Walter y Curich; vos faig  
 testimonis. Avuy a las  
 onse se firmara lo contracte  
 de boda, aqui, despres de

la boda, tots estan ja avisats.

Wal= És aquest teu desitj irrevocable?

Mat= Sí, irrevocable!

La Catarina evidentment.

Catarina!

Cat= Que vols?

Mat= Lo polacch que encara es aquí?

Cat= No se'n va anar als moments de tot lo que ha succehit?

Wal= Sento que se'n hagi anat.

Hauria volgut seguirlo,

estreyerli la mà y convidarlo a bodas. No no he



posat mala voluntat a' u' a' -  
quest home; ell no te' la cul-  
pa de que tots los jueus po-  
lachs se semblin, ni que  
portin la mateixa gorra,  
la mateixa barba, y la  
mateixa capa; no te' la  
culpa de res.

Cur = No res se li pot tirar  
en cara.

Mat = Finalment es negoci l'est;  
a las onze serem aqui.

Mat = Molt be. (Al Doctor) Y ambé  
aprofito la ocasió per con-  
vidar vos senyor Fran-  
y crequi que per nosaltres

sera un honor si us acompanya en la boda.

Doc= Acepto, senyor Burgmestre,  
accepto ab moltíssim gust.

Cur= Sent to la segona batallada  
de la missa, vamor, fins  
a la tornada, senyor Ma-  
tiás.

Mat= Fins a luego.

{ Encarida ab Walter Curide  
{ y l' Doctor que surten.

Escena 3<sup>a</sup>

Matias = Catarina.

---

Cat= { Cridant al peu de la escola }  
Agueta!... Aqueta!

Ag= (Desde dins) La bairó tot seguit. 150

Cat= Donat pressa, molta, que  
já ha tocat lo segon toth.

Ag= id= Sa va! já va!

Cat= (a Mat) No acaba may!

Mat= He'c no la molestis; já  
sols que esta emperollantse.

Cat= So no tardo pas duas  
horas a vestirme.

Mat= Tu... tu! Que t'arobas per  
ventura en lo mateix cas  
d'ella! Encara que hi  
arriben una mica tant  
no trobareu pas lo banc  
ocupat, que ningú s'atre-  
vira a sentarshi.

Cat. Que esperas a' n' Cristia?  
Mat. S' donchs, que no t' sembla  
aiço' molt natural. La deu  
ria haver vingut aquest  
derrati, sens dubte que  
alguna cosa le n' haurà  
privat.

{ Contra etiqueta tota souri-  
senta portant porada la  
gorra alsaciana y son colla-  
ret daurat.

Escena 4.<sup>a</sup>  
Matias. Catarina Agneta.

---

Cat. Has acabat al últim?  
Ag. Si, mareta meua.

{Fentli una festa}

151

Mat=

{Mirant la ab carinyo}

Oh, y que guapa que estàs  
jella meua!

Ag=

ell'he posat la gorra nova!

Mat=

Has fet molt be.

{etiqueta i mira al mirall.}

Cat=

Deu meu... Deu meu...

d'aquest modo es impossible  
que siguem a temps a mira.  
Ahem, etiqueta, ahem sen.

{Catarina agafa l'devocionari  
de sobre la taula. etiqueta mira  
per la finestra.}

Ag=

Que encara no ha vingut  
en cristià?

Mat- No encara, segurament  
que s'haurà hagut de en-  
tremir.

Lat- Auen donchs, ja l'entrarà  
en tornant.

{ Surten Catarina y Agneta }

Mat- { Cridant } Agneta... Agneta -  
te n'has sense dir una  
paraula a' ton pare?

Agneta- { Que ha tornat a' entrar abra-  
sa a' son pare.

La sabeu be' lo que jo vos  
estimo.

Mat- Si, si; filla meua; are  
ves que ta mare no te repos.

Cat. diuís } Que van a' tocar la tercera 152  
batallada.

{ etiqueta surt. }

Mat. { dirij mal humorat }

La tercera batallada! la  
tercera batallada! - Qualse-  
vol diria que l'capella' las  
espera per comensa'.

{ Se sent tocar una porta exterior.  
Sonan las campanas de la igle-  
sia. Per la finestra se veurá'  
passar la gent munda que  
va a missa - Despres torna  
a ruina lo quietut.

Escena 5<sup>a</sup>.

Matias (sol.)

---

Da son forra. (Escolta! luego  
s'aireca y mira per la finestra) Si, si,  
tot hom es a missa. (Se passeja  
pren un polvo y l'enruma ab forra)  
Vamus, aixo marca. Tot s'  
va posat be. ~ Quina llista,  
Matias, quina llista!...  
ab una mica mes lo jieu  
surta a flor d'aigua y tot  
se'n va al diable... O lo  
que s' lo mateix, jo me'n  
vaig a la forca.

(Reflexiona y diu ab disgust.)  
So no se hont te un home  
de vegades lo cap! Es  
menester esta boig! Un  
negociant en grans que



153  
contra d'ant la bonavit, com  
si tots los jueus polacs que  
venen grans no se semblen.

(Cronsa las expatllas)  
¿be, encara que erides fins  
al dia del judici; aixo no  
influiria en que cambiessin  
las cosas...afortunadament  
aquestas gentes son tan bestias...  
No obstant aquest malehit  
parisiencu tenia la culpa  
de tot, va arribar a posarme  
en gran nequit... All  
fambe volia magnetisar -  
me... mes jo vaig pensar  
desseguida. Alto! alto!

Matias, cuidado alont poras  
los pens... aqueixa manera  
de fer dormir a la gent es  
una invencio' del diable...

podrias contar certas his-  
torias. { per la mitja viella }  
{ per precis per lo cap viu, no  
caurer a la trampa.

{ Niui: y despres d'una epica  
pausa segueix.

Matias, moriras vell, y sant y  
triquet per lo home mes hon-  
rat de aquest pais; veuras  
a' tos fills y a' tos nets  
felisos y contents y posaran  
sobre ton sepulchre una

llosa ab suscripcions de  
 lletres dauradas que la ta-  
 para' per euter. (pica pausa)  
 O amio, vanio, tot marva  
 be! Solsament que a' voltas  
 somio, y la Catarina parla  
 com una cotorra al devant  
 del metge, me n' anire' a'  
 jeure a' dalt ab la clau a'  
 la butxaca y las parets  
 podran escoltarme si aipis  
 ho volen. (l' aiecca) Et ve  
 anem a' contar los escuts  
 que dech donar al meu  
 gendre... a' fi de que l'  
 gendre m' estimi... (riu)

a fi de que sigui l'apoyo  
del sogre, i aquest deu per  
casualitat alguna tonteria  
dempres d'haver aise cat  
una miqueta massa l'  
colze. — Pa! ja! ja! En Cristia  
es astut, no se sembla a' Kelt,  
metxe sort y cego que ins-  
truia llargas sumarias  
sense sustancia; no, aquest  
sera capar de enumerar  
y trobar la pista. La pri-  
mera volta que l'uaiq veu-  
rer, uaiq dirme: — Tu seras  
lo meu gendre. — y si l'  
polach volgues resucitar,

155  
Au li'privaras de venir del  
altre mon.

S'acorta al gravetat al se-  
creter, l'obra, y despres de  
asseures tren del fons mira-  
quit ple d'or, que unida sobre  
la taula y i'posa a' contar  
aplairet posant las monedas  
per pilas. Aquesta operacio'  
li' donara' alguna solemnitat,  
de tant en tant s'aturara'  
examinara' alguna moneda  
y despres de sospesarla ab  
la punta del dit, diu de  
vair en vair.

Diquem trenta mil. Quant  
las pilas, si, trenta mil

lleiras, es un bon regalet  
per l'Atqueta... je! je! je! que  
s'bonich sentir aquest soroll!  
{ Pe l'el, or } Lo gendarme que-  
dara ben content.

{ Sequeis contant fins que troba  
una moneda que epanimara  
ab mes atenció que las altres,  
acostantse per veure-la millor  
a la claror de la finestra.

Or vell! - Ah! aquesta en-  
cara deu ser de las de la  
païsa... Ah! la païsa va  
venir a bon temps { preocupat }  
si, si, a no haber sigut això  
la posada se n'anaba a pic...  
Vuit dies despres, Ah, lo

porter del Tribunal hauria  
vingut ab los agutxils...

Ab tot estava en ordre,  
tenia diners... segons van  
dir a las horas de la herencia  
del oncle Marti.

{Torna a contar los diners y es d'ora.}

La faixa nos va treure una  
mala espina del peu. Si la

Catarina ho hagues sapigut!

Pobre Catarina! {chirant los

diners} Trenta mil lliuras!

{Foca una campaneta. Matias

recolta.

Es la campana del molí.

{criant} Miquel! Miquel!

Escena 6<sup>a</sup>

Matias = Miquel.

---

Miq= M'ha cridat, senyor burg-  
mestre?

Mat= Hi ha algu' a' n' al molí?

Miq= No senyo; tota la gent de  
casa es a' missa. La roda  
esta' parada.

Mat= He sentit la campaneta...  
No estabas en la sala gran?

Miq= Si, senyor; y no he sentit res.

Mat= Es admirable! So creya...

{ Se fica l' dit pic a' la orella }

( Me semblan que m' torren  
a' venir los pinlets d' aurellas )



Y que estabas fent.

Mig= Llegia lo misatger coiq.

Mat= Segurament historias de  
aparicions y de fantasmas.

Mig= No, senyor burgmestre; una  
historia bonica; se tracta  
dels velins d'un poble de  
Baviera, d'uns lladres que  
han sigut descuberts despres  
de vint y tres anys, per medi  
d'una filla de gabinet vella  
que li habia en una pila de  
ferro en casa d'un manya.  
Tot han sigut agafats d'una  
vegada com una niarada  
de llops; Mare, dos fills y

l'avi... han sigut penjat  
l'un al costat del altre... mi-  
reu...

{ Presentantli l'almanach. }

Mat: { brusquement } Be, be, be; mes val-  
dria que llegissis ton devo-  
cionari.

{ d'igual surt. }

Escena 1<sup>a</sup>

Matias (sol.) luego Bústia.

---

Mat:

{ Arroutant las espatllas }

Tontos a qui penjau despres  
de vint y tres anys, per ha-  
ber trobat una rovellada  
fulla de gavinet; pimpls,

mes que simples! Laurian 158  
vaquí de per com jo, destruir  
les proves! {segueix contant}  
Havia dit trenta mil lliuras...  
si... aipò es... m... dos...  
tres...

{ Va abaixant la veu fins que  
no se l'ent; després recull l'  
or, lo fica dintre lo saquet que  
lligava' ab cuidado.

A fe, a fe, que tenen bona  
sort... No me n'han fet may  
cap a mi de regalo per l'estil  
d'aquet... Tot m'ho so' tingut  
de guanyar. Lliura sobre  
lliura... Però ve! Nos veni-  
ven ab bona estrella y altres

se venhen obligats a crearne  
una posició si volen viure  
ab un poch de desahogo... La  
tot está a punt de solfa...

{ Picau als vidres de la finestra.  
{ Matias gira la vista per veure  
{ qui es.

Cristia', entreu! Cristia' en  
treu!

{ Obriua' la porta y entra Cristia'  
{ s'estrengan la ma'.

Cris= Com anem, senyor Matias,  
nos trobem millor?

Mat= Si, m' trobo bastant be'...

Mireu, Cristia', acabo de  
conta' l' dot de l' Agrieta. ...

hermosos lliuros, etc... tot  
 es or. Encara que un home  
 tinga de donarlo dona gust  
 de veurho. etivo es la recort  
 d'una vida de treball! d'  
 una conducta intatpable,  
 de ls bons principis; un home  
 veu si aixi pot dirse, passa  
 per devant dels ulls, tota sa  
 juventut; y pensa que tot  
 servira en profit de sos fills;  
 aixi comen y entencis!

vis = Sa ho crech, ja ho crech;  
 senyor Matias, lo diner ben  
 guanyat, a'forsa de treballar,  
 es lo unich que approfita;

és com la bona llavor que  
dona sempre bona collita.

Mat: Això és, precisament lo que  
pensaba, dient-me al mateix  
temps que s'ima felicitat,  
cuant la llavor se pot sem-  
brar en terrenno productiu.

Cris: Que voldreu firmar avuy  
mateix lo contracte?

Mat: Si, si; com mes aviat se fassi  
millor. A mi may m'han  
agradat las caissoneries.

No pueu suprir a las perso-  
nas que may s'acaban de  
resoldrer. Tota vegada que  
estem conformes no veig

160

motiu per una passant d'una  
semana a l'altre; aiço pro-  
ca poch caracter, y ls homes  
no deuen ser aiçis.

Cris = Senyor Matias, no desitjo  
altre cosa; jo sols parlaba  
per si tal volta a l'etiqueta  
li semblava...

Mat = L'etiqueta vos estima, ma  
muller també... y tot hom,  
{ Fanea la papelera o secretor. }

Cris = Donchs be, be; firmem.

Mat = Si, si, y tant bon punt s'  
hagi firmat lo contracte  
vos caseu.

Cris = Senyor Matias, no podian

donarme millor alegria  
de la que m' doneu.

Mat. - Vient No se si jove mes qu'  
una vegada... y es precis a  
profitar la juventut. Sa  
trinch lo dot a punt y crech  
que quedareu content.

Cris. - Da sabeu, senyor Matias,  
que so pobre, que no trinch  
gran cosa.

Mat. - Feuim vostre valor, vostra  
bona conducta y vostre  
empleo; en cuan a lo demes  
jo m' encarrego de tot, vuy  
que visquen al desahogo,



ab comoditat. Sols vos epi-  
gire una promesa, Cristia.

Crui: L'una es?

Mat: Los jòvens regularment  
solu ser ambiciòsos, volen  
per carrera y es natural.  
Vos demando, que siga pe'l  
que siga no us moveu de  
aquest poble, mentres vis-  
quem la Catarina y jo. Sa  
podeu conceiper que no tuch  
altre fill ni filla. L'estimem  
~~mes~~ mes que a las ruinas dels  
nostres ulls, y si us la em-  
portessiu l'eny de vosaltres  
potser l'anyoransa in ma-

tarria.

Cris- Senyor Matias, jo may me  
trobare millor que entre  
la familia de l'etiqueta.

Mat- Donchs me prometeu que-  
darvos aqui encara que  
vos nomenin oficial en  
una vila de mes impor-  
tancia?

Cris- Si.

Mat- Vos hi comprometeu, me'n  
doneu paraula?

Cris- Ab molt de gust vos ho  
prometo.

Mat- Que do satisfet. Estich con-  
tent. (Atipo' era precis.)

Cre parlem d'una altra cosa,  
 et aquest dematí habeu vingut  
 molt tart. L'ue habeu tingut  
 alguna feyna de importancia?  
 L'etiqueta vos ha esperat,  
 mes a la fi se n'ha anat  
 a missa.

Cris = És una cosa que admira,  
 que may m'habia passat.  
 Figureu-vos que hi estat lle-  
 gint sumarias de las cinco  
 Jhis a las deu. Lo temps  
 m'ha passat sense adonar-  
 men... Com mes llegia, mes  
 ganas ne tenia; tanta era  
 ma curiositat!

Mat: ¿quina sumaria era?

Cris: La del assumpto del jueu polach. que van matar en lo pont gran. L'Curich va contar-me aquesta historia despus d'ali vespre y m'teria preocupat. No obstant, es ben estrany, senyor Matias, que encara no hage pogut descobrir a l'assessiu.

Mat: Sens dupte que n'es.

Cris: Sabeu que l' que va donar lo cop tenia de ser molt astut y astut. Quan veig que tot estava en moviment, la gendarmeria, la policia,

l' tribunal, en fi, tot... y que  
no s' hagi pogut troba l' fil...  
l' he Regit y encara m' sem-  
bla que s' impossible.

Mat = Si que ho sembla. No debia  
ser cap touto.

Cris = Un touto, res d' aipo, era  
un home molt viu, un home  
que hauria pogut arribar  
a se lo gendarme mes fi  
de tot lo departament.

Mat = Voleu dir, Cristia?

Cris = Et estich segu. Perque hi  
ha tants medis de descubrir  
als culpables, fins dels de-  
lictos mes insignificants,

y son tan pobres los que po-  
den escapar de las provas,  
que per portar a cap un crim  
semblant es precis tenirne  
un talent extraordinari.

Mat. Escolten, Cristia, lo que esten  
dient prova mes y mes lo  
vostre bon criteri. Sempre  
se eregut que s' necessita cent  
vegadas mes piuma, pium-  
ra de mala especie, s' entent,  
y una astucia perillosa  
per escapar de la gendar-  
meria, que per atrapar als  
culpables, porque s' te a'  
fotrom en contra.

Cris = Y es clar!

Mat = Et mes, que l' que dona  
 un mal pas y surt guanyant,  
 sol repetir lo duas y tres  
 voltas com los jugadors.  
 Troba molt bona la vida  
 dels senyors, y per viu-  
 rer ab la esquena dreta,  
 torna a fer lo que no  
 deuria haber fet may,  
 fins que cau en mans  
 de la justicia. Crech que  
 s' necessita molt mes va-  
 lor per no cometre una  
 segona falta, que no per  
 cometre la primera.

Cris= Heu me molta de valer,  
senyor Matias, y aquest  
de qui parlen no deu  
haber deiyat de sapiguerse  
retener bastant. et un lo  
que mes m'admira es  
que no s'hage pogut tro-  
bar lo mes pielt rastre  
del polack; a que va, que  
no endovinen la ideya  
que m'ha vingut?

Mat= Quina ideya?

Cris= Allavors per tot lo llarg  
de la costa de Wechem hi  
habia bastants forns de que.  
No se perquè m'sembla que



165  
debiàn evemmar al pobre po-  
lacti, despres de mort en  
algun d'aquestos forns, y  
que aquest y no altre se de-  
ser lo mistiu perque no  
s'ha trobat altre prova  
del delictu que la capa y  
la gorra. A Keltz, que com  
a vell, seguia la antigua  
rutina, ni tant sols hi  
debia caure al aiso.

Mat. Es molt possible. Tampoch  
ni havia passat may a  
ni per la barretina seu-  
blant ideya. Nos sou lo  
primer que...

Cris = Si senyor Matias; posaria  
les mans al pech y erech  
que no m' evemaria. Ya  
questa ideya u porta moltes.  
Si a poques sapiguer quin  
eran los fabricants de qui's  
en aquell temps!...

Mat = Cuidado ab' cuvo, Cristia,  
que jo tenia un form euant  
m' suelxerir aquesta des-  
gracia.

Cris = Prient; Potser si que vau ser  
vos, senyor Matias.

{ Tots dos riuen per la ocur-  
rencia. et queta y Catarina  
travesan per la finestra.

del fondo.

166

Aq = { d'ac d'ins } Pa s' aqui; ja s' aqui.  
Esena B<sup>a</sup>

Dits Catarina = Agneta.

---

Mat = I donchs, Catarina, que  
no venen los demes?

Cata = Tot son a' la sala gran  
ab lo notari que ls llegeix  
lo contracte de boda.

Mat = Bueno, bueno.

{ Agneta y Crístia parlan  
apar y baix.

Crís = { Agafant la ma d' Agneta }  
y que quapa que esteu,  
Agneta, ab aquesta gorra

tant bonica!

Ag= Lo pare me la va portar  
de Meveabille'

Cris= etipó es lo que sent diu en  
bon pare.

Mat= (Mirantse al mirall.)

Ab un dia com aquest me  
sembla molt regular que  
me 'afayti'. (girantse tot sonrient)  
Es a dir, senyor sargente,  
que a la fi ha arribat  
la hora suprema?

Cris= Si, senyor Matias.

Mat= I vos no sabeu lo que s'  
fa, enant tots lu vuen  
be, enant lo pare, la mare  
y la filla estant boijos de

alegria?

Cris= Que s'lo que s'fa?

Mat. Se saluda afectuosament  
a la que te de ser la nostra  
muller, y se li dona una  
abrassada, ja! ja! ja!

Cris= Es això veritat, Agneta?

Ag= Et llargantli la ma!

Oh, jo no ho se, Cristia!

{ Cristia la abraça. }

Mat. Es precis anarshi acostu-  
mant.

{ Agneta y Cristia es miran  
ab ternura. Moments de quie-  
tut. Catarina asseguda prop  
del foc se tapa la cara ab lo  
roca dor com si plores. }

Mat. { Agafant la ma de Catarina  
Mira Catarina, quina pa-  
rella mes quapa! Quant dit-  
posos son!

{ Catarina no respon res. Ma-  
tia's apar, tot preocupat.

(No obstant, es cert que jo  
he sigut com ell.) Damos,  
tot marxa magnificament.

{ Agafant a Catarina pe'  
l' braç y unjorçant delan.

Catarina, es precis deipar  
aquest parell de coloms un  
ratet sols. Et bon segur que  
Arenen una pila de coses  
per dirse.... Tare perquè  
ploras? Que estas enfadada?

Cat. No.  
 Mat. ¿ donchs? Gota vegada  
 que tenia de sueltelir  
 podem donarnos per felis-  
 sos ab haberlo portat a'  
 cap tant acertadament.

Escena 9<sup>a</sup>

Cristia = Agneta.

---

Cris = Sembla que s'uritat, etg-  
 meta, que anem a casar nos.

Ag = (rient) ¿ tant! lo notari ja  
 s'aquí... l'volu veurer?

Cris = No; pero ni costa bas-  
 tant treball lo creurer  
 tanta felicitat. So, Cristia'

Bene, simple sargento,  
casat ab la noya mes maca  
de tot lo país, filla del burg  
mestre, l'home mes honorat  
y rich... això m' sembla  
un somni!... y no obstant,  
es veritat; que he diguda'  
n' això, etiqueta?

Etq = Que si que s' veritat.

Cris = Mentres visca, etiqueta,  
recordare la primera ve-  
gada que us vaig veure.

Gra per la primavera pas-  
sada, a' devant de la font,  
voltada de totes las noyas  
del poble, vint ab ellas



169

y rentant la roba. Lo arri-  
baba de Wasselona a' caball,  
acompanyat del vell Fritz,  
ab qui havia anat a portar  
un plech. Encara m' sem-  
bla que us estich veuent  
ab lo jiponet del color de  
la rosella, los brassos blancs  
com la neu, y las galdas  
rojias; al passar jo vareu  
girar lo cap per veureu.

Ag= He' prou que me u' recordo,  
veuen si va ser lo endema'  
passat de pasqua?

ris= Deu meu, me sembla que  
encara m' trobo a u' aquell  
moment. Vaig dir a Fritz,

aiçis tot fent l'indiferent.  
- Qui es aquella noya tant  
maca, mestre Fritz? - I  
ell me va dir - es, senyor  
sargento, la filla del Sr  
Platias, del Burgmestre,  
la puella mes rica y  
mes hermosa de tots  
aquets vob. - Al sentirlo,  
vaig pensar, - Cristia' aiço  
no pot ser per tu, ab tot  
y las cinch campanyas,  
y las duas feridas que u  
guardo per recordansa.  
I desde las horas me a-  
naba dient, sempre entre

ni. En aquest món hi ha  
 gent feliça que sens ar-  
 riscar la pell, arriban  
 a poser tot euant pot  
 fer nos agradable la vida.  
 Vindrà un jove rich, lo  
 fill d'un notari, lo d'  
 un fabricant de ceruesa,  
 que pe'l cas es lo mateix,  
 y dirà: "Aquesta noya  
 m'encove, y bona nit y  
 bona hora.

Ag= Oh! pero jo no l'hauria  
 estimat!

Cris= Pero, si l'hagesseu estimat?

Ag= No hauria pogut... per-

que n'estimaba un altre.  
Cris. Et queta { ab carinyos } no po-  
den figurarvos la alegria  
que m'causan las vestras  
paraulas ni podreu fi-  
gurarvos la may.

{ Et queta abaixa l'ulls.  
{ Moments de quietut.

Vos recordeu, et queta de  
aquell dia, dempres de la  
sega, quan portabau las  
ultimas garvas a' la vi-  
lla, vos anabau ab duas  
o tres noyas mes del poble  
a' dalt del carro portant  
a' la ma cada una un

ram de flors! Cantaban  
 cançons antigues... So us  
 escoltava de lluny y deya  
 alla a'u aquell carro hi  
 va ella... y tot de seguit  
 feya trotar lo caball... et  
 llavors quan vos me ve-  
 yau trencabau tot de sop-  
 tada la canço. Las vestras  
 amigas vos deyan: "Carita,  
 etiqueta, carita." Pero vos,  
 ca! no voliau. Perque no  
 uau torna' a cantar?

Ag- No se, me u donaba ver-  
 gonya.

Crei- Es clar, com que encara

no sentiau res per mi!

Ag= Oh que si!

Cris= Ja me estimabau?

Ag= Si.

Cris= Donchs be, la vostra quietut, a las horas me donaba pena, perque pensaba, no vol caritar al devant de un gendarme perque s'ia una orgullosa.

Ag= Oh! Cristia! Cristia!

Cris= Si, aiço m'va donar un mal rato l'auig posarme trist. En Pritz, lo meu company, me deya: et vos vos passa alguna cosa. Pero

jo no m' volia discapdella'  
 y li deya, deixeu-me esta,  
 evideu-vos de la vostra o-  
 bligacio'. M' enfadaba ab  
 Au mateix, y si no haques  
 sapigut tant de pe a' pa  
 lo compliment de las nu-  
 vas obligacions fuis hau-  
 ria fet duas sumarias  
 en compte de una a' cada  
 delincent.

Ag= Pero aiço no us privaba  
 ab cap manera de estimar-  
 me.

Cris= No l' amor ja podia mes  
 que jo. Cada volta que pas-  
 saba per devant de casa-

vostra miraba...

Ag= Oh! jo també miraba sempre; i un veyja al anar ya la tornada.

Cris= Cada vegada pensaba; quina noya tant maca! quina noya tant maca! Lo qui pugui casarse ab ella ja pot dir que s'afortunat.

Ag= ~~Povrient~~ també veniau cada vespre...

Cris= Si; després de complir la obligació, sempre era l'primer de arribar a l'hostal, ab la excusa de beure una ampolla de cervesa, y erari vos me la duyan



las gaitas se ni tornaban com  
un pebrot vermell... Es bo-  
rich, eh? per un soldat  
vell, un home que ha fet  
la guerra, y no obstant  
dixis passaba. No ho va-  
reu observa' may?

Ag= Oh! prou, y ben contenta  
que n'estaba!

{ Fots dos se veiran d'im plegat  
{ y riuen.

Cris= { Estreyenti la ma {  
Oh! atqueta, atqueta, com  
vos estima!

Ag= Y jo també, Crístia!

Cris= Desde las horas?

Ag= Si desde l'primer dia que  
tu vaig veure. Mirer,  
jo estava casualment a  
la Lluisa, a'n aquesta fi-  
nestra, totas dias filaban  
sense pensar en res; jo deya  
a la Lluisa. "etre de l'hou-  
sargento, arrebussem la  
cortina, y al veure passar  
a caball vaig dir inte-  
riorment, quin jove mes  
guapo, quin jove mes ben  
plantat!

{ Se tapa la cara ab las mans,  
{ com avergonyida.

Cris= S de pensa que a no ser

per en Fritz no m'hauria atrevit may a demanarvos.

Os consideraba ab una posicio tan alta per un pobre sargento, que may hauria tingut tal atreviment.

Si os contes del modo que m'vaig amar animant potse no ho creuriau.

Ag= No hi vol dir res, conteu-mo tot, tot!

Cri= Dousas be; un vespre en que estava jo netejant lo meu caball, en Fritz tot d'un plegat me diu: Sargento, vos esteu enamorat de la noya del

Senyor Matias, al sentirlo,  
jo tremolaba com la fulla  
al arbre - Estimen a la  
etiqueta... perquè no la  
heu demana per casar-  
voshi? - Jo, jo! que us  
penseu que m'hi hegut  
lo enteriment? us sembla  
si una noya com aquella  
fara cas d'un sargento!  
No saben lo que us pesquen,  
Fritz - I perquè no m'  
deya ell, lo noya no us  
mira ab mal ull, y cada  
vegada que vos, troben lo  
Burgmestre, vos crida

desde lluny "Bon dia senyor

175

Cristia, que tal com anem?  
Veniame a veurer mes su-  
bit; He rebut l'olpeint y  
l'tastarem, a mi m'agra-  
dan los homes actius," y  
en efecte, l'vostre pare m'  
deya això.

Ag= Prou sabia jo lo que us  
estimaba; l'pare es molt  
bon home.

Cris= Si m' semblaba que per  
sa part això era una dis-  
tinció en favor meu; pero  
d'això a creure que m'  
donaria la filla ab la

mateixa presenca que m' estreyia la ma, hi havia una grossa diferència. No es deviat? Per lo tant no vaig fer cas d'en Fritz, y per provarli que no era fons, li vaig dir que anava a demanar la meua traslació a un altre punt - "No feu això," m' va dir ell - no feu semblant de barat. Estich mes que segu' que tot ariva bé; sols que veig que us falta esperit, y no ho se' compendrer en un home que ha

donat tantas provas de  
 valent. Pero ja que vos no  
 us atreviu, ja ho farejo.  
 - Vos? - Si. Sense sapiguer  
 com, ja va fugir sense do-  
 nar-me temps de respon-  
 drev. Deu viu, encara  
 sentia ls seus passos y  
 ja volia cridarlo. Feia  
 l' cervell trastornat y  
 estava avergonyit de mi  
 mateix. Fugio y m' amago  
 darrera dels finestrons.  
 Passaba temps y temps  
 y m' Fritz no tornaba.  
 Jo m' afiguraba que l'

vostre pare s'estaba escu-  
sant ab las paraulas de  
costum - "la noya encara  
te poels arriys... pot espe-  
rar... D. D." y per fi, que  
tornaba ab una rotunda  
negativa.

ctg = Pobre Crestia'!

Crii = etl cap d'un rato veig  
que torna, y sento que del  
carre estant me crida: -  
"L'argent, about dimoni  
vos haben picat? Aquí m'  
feriu. - Vos han donat ja  
la canastreta? La canas-  
treta! vamos, si tots vos es-



timan, l'pare, la mare. -

"¿l'etiqueta? - L'etiqueta?

La senyoreta etiqueta, jo ho  
crec.

- Allavors al senti'  
ai so' mi' vaig considerar  
tan feliç, que... ja sabeu  
qu' en Prith es tan moreno  
y tan lleig!

Donchs lo vaig  
agafar. Pose l'bras per detras  
del coll de la etiqueta y li'

vaig donar una abraça -  
da estreta, estreta.

{ abraça a l'etiqueta y aquesta

{ li fa una rialla

En fi, vaig veurem en lo  
cel d'una felicitat quasi

a' somniar me atrevia.

Ag= et mi mi' va passar lo  
mateix quant van dirme:

"Lo senyor Cristia t'ha fet  
demorar; t'agrada?" - Tot

desseguida vaig respon-  
drev. No n'vall pas d'

altre... y si no mi caso  
ab ell me morire! - Do plo-

raba sense sapigue' perquè  
y l'pare mi deya: - "Vamos,

no n'hi ha per tant, tota  
vegada que t'agrada, ab

ell te casaras. - "Atipó

no va ser prou perquè

no seguis plorant.

{ tots dos se miran y s' posan  
 a riure, s' obren la porta y  
 entra en Matias ab traje  
 de gala, calces de felpa, bo-  
 tas altas, emilla vermella,  
 levita ab botons llunts y  
 barret ample a' la alsacia-  
 na.

Cena 10<sup>a</sup>

Dits = Matias.

Mat = {abgraverat} Fills meus, ja  
 tot esta arreglat. Vos, Cristia,  
 ja esteu enterat del con-  
 traete, no obstant, si voleu  
 tornarho a llegir, poden

perlo sense cap classe de  
compliment.

Oris = No, senyor Matias, es  
inutil.

Chat = Donchs aixis, no mes es  
cuestio' de firmar.

{ et constant a' la porta }

Walter, Curvich, entreu...

Et tots aquells fets que  
predominar mes en la nos-  
tra vida se ls deu donar  
tota la publicitat que s'  
pugui. Aquesta era la nostra  
antiqua costum en Aracià  
y Crech que s'una costum  
mes que loable. Aixis san-

Aplica ls actes moltissims  
que ls escrits.

179

Mentres parla en Matias  
entra Walter, Curric, Cata-  
rina, Luisa, Nic y altres  
convidats. Los uns estreuyan  
la ma a 'Cristia' y altres donan  
la enhorabona a l'etiqueta  
escampantse despres per la  
sala. Al ultiu de tot entra  
un notari molt vell ab la  
cartera sota l'bra, saludant  
a dreta y esquerra. Luisa  
li arrossegua la cadira de  
brassos fins al peu de la taula.  
Silenci general. Lo Notari

{ s'arriba y tots los homes, ho-  
mes y donas se apilotan al  
voltant seu.

Cyrcena 11<sup>a</sup>

Los dits: Walter = Currich =  
Catarina = l'Notari = Luisa =  
Miquel y gent del poble.

---

Not: Senyors testimonis, ja han  
sentit y s'han pogut en-  
tegar del contracte ma-  
trimonial del senyor  
Cristia Benie, sargento de  
gendarmes, y de la senyo-  
ra Aiqueta Matias, de  
apellido de pare Ueber.

Li ha algu' entre ls pre-  
sents que tingu alguna  
observacio que fer? Ningui  
respon { Si aisis ho desitpen,  
formarem a llegir lo con-  
tracte.

Varias veus: No, no, es inutil!

Not= {alsants} Dousas aisis, par-  
sem a firmar.

Mat= { Ab veu alta y molta so-  
{lemnitat.

Un moment. Permetame  
antes que us diga euatre  
paraulas. tristia, escolten  
ab atencio; desde aquest  
moment comenzo a mi-

narros com a fill y os compio  
la felicitat de la etiqueta.  
Ja sabeu que no hi ha res  
en lo mon tan estimat com  
los fills, y si no ho sabiau  
no podreu dir lo mateix  
de qui endavant. Sabreu  
que posa l'pare en ells tota  
sa alegria, son afany, sa  
esperansa, sa existencia;  
que per ells res lo espanta,  
ni l'treball, ni la fatiga  
ni las necessitats, que per  
ells ho sacrificia tot, y que  
no hi ha comparacio pos-  
sible ab la pena que senten



181  
lo dia que los venhen abatuts  
per la desgracia. Et figureu-  
vos donchs, Cristia, euant  
y euanta te de ser ma con-  
juansa en vos y lo molt que  
dech estimarvos, euau vos  
confio la felicitat de la  
unica filla que m'ha dat  
lo cel, no solament sense  
por, sino fins ab alegria.

Se li han presentat molts  
partits richs. Si jo no ha-  
gues ambicionat per ma  
filla mes que diners, hau-  
ria pogut acceptarlos; pero  
molt mes que l'diner, estimo

l'afany del treball, y l'  
valor que molts altres des-  
precian. et aquestas son las  
verdaderas riquezas, las que  
ls nostres avis posaban  
en primer lloch, y que jo  
estimo en mes que totas  
las altres plegadas. A  
forsa de apilotar diners,  
un pot enriqueirse, pot  
arribar a ser millonari,  
pero no pot augmentar la  
seua honrades. No li accep-  
tat donchs, als que no tenian  
en son favor mes que ls  
diners, y admeto en ma

182  
família, ab los brassos  
oberts, al qui no porta al-  
tre capital que sa bona con-  
ducta, son valor, y un cor  
senser.

{ Dirigiutse als presents ab  
veu alta.

Si he elegit per mon gendre  
de entre tots a 'Cristia' Gene,  
es, perquè es un home  
honorat y que fara 'dit-  
posa a ma filla.

Cris = { conuogut } Senyor Matias,  
vos ho prometo de tot  
cor.

Mat = { Estreyentli la ma }

Doncas are a'firmar.

Not=

{ Girantse desde l'assiento }

Las paraulas que tots acaba-  
ven de sentir, son la expre-  
sio' de unas ideyas bonas,  
justas y plenas de bon sen-  
tit que demostran a las  
claras los molts concei-  
ments del senyor Matias.

De tota ma vida que estidi  
per contractes matrimo-  
nials, mes sempre he vist  
que l'prat se casaba ab la  
masia, lo bosch ab lo jardí,  
los escut de sis lluras ab  
las pessas de cent sous!

Mes casarse una bona fortuna ab lo honor, lo bon caracter y... vauos, ai pò' es hernios, ai pò' ni agrada.  
 Senyor Matias...

Mat. Que se li opereix, senyor Glomus?

Mat. Una estreta de ma per lo be' qu'heu parlat.

Mat. No he fet mes que dir lo que sento.

Mat. Si, si; tu pensas ai pò';  
 desgraciadament ni ha  
 molt poels que se t'assen-  
 bliu!

Cur. No acostumo a interrompre,

mes no puch de nuevo  
de dir que ha parlat molt  
be.

{ Catarina y Agneta s'abras-  
san plorant. Matias obra l'  
secreter y treu un saquet  
de diners que posa sobre la  
tenda devant del Notari:  
Yots quaitan maravellats.

Mat=~~pausa~~ Senyor Notari... aqui  
hi ha l' dot... ja dos anys  
que l' tenia a punt... aiço  
no son promesas... aiço no  
es paper... aiço es or. Tren-  
ta mil franchs ab bonas  
monedas d' or frances.

Yots: Trenta mil francs!

184

{ Algunes fan petar los dits }

Cris: Etipo es massa, senyor  
Matias!

Mat: { Tot rient y tocant l'espat-  
lla a 'Cristia'.

Varios, 'Cristia', entre pare  
y fill no hi deu haver comp-  
tes. Cuand la Catarina y  
jo us morim encara u  
trobareu molts mes. Lo  
que m' dona una grossa  
satisfaccio, es, que los diners  
que veuen aqui, no es lo  
producte de la deshonra...  
diners quina procedencia

és ben coneguda. Po se  
qu'en tot ell no hi ha un  
escud mal guanyat... se

{ Sóna una campaneta dins  
del saquet dels diners que sols  
afigura sentir la el·latis.

Walt=

{ Davant la ploma a Cristia }

Vamos, senyor sargento,  
que no se n'firmen tots  
los dias de contractes com  
aquesta!

Cris=

Ah, no, Walter, no.

{ Cristia firma y dona la ploma  
a Catarina.

Mati=

{ A part y mirant per tots cantons. }

Los demes no senten res! --



185  
Not= Senyor burghnestre, ave os  
foca a vos, firmen y tot que-  
da l'est.

Not= Fe, Matias, aqui tens la plo-  
ma, jo no se escriure y  
he posat una creu.

Not= (Ch la sang que m'puja  
al cap y m'fa piuletts a'  
las orelles!)

Not= { signant ab lo dit aliont deu  
firmar.

et qui, senyor burghnestre;  
al costat de la Senyora Cata-  
rina.

{ Non toch de la campaneta  
ab mes forsa que l'primer.

Mat. { Apart y ab resolució }

Pit y fora, Matias!

{ Acosta a la taula, firma ab  
ma segura y després deslliga  
lo saquet dels diners y lo uui-  
da sobre la taula ab ansietat.  
Caubien algunes monedas per  
terra. Admiració general.

Cat. = Deu meu, que s'lo que fas!

{ Tull las monedas qu'han  
caigut.

Mat. (Ora la sang!) Dey que  
l'Notari conti l'bot al  
devant de tots.

{ Ab una rialla estranya }

Qualsevol podria pensar-se

que al cul del sach hi ha  
cuartos...

186

Cris = {ab delicadusa} No, senyor  
Matias! vaya quins pen-  
saments!

Mat = Escolteu, Cristia; ls misteris  
s'han fet pe ls tumors. Entre  
gent honrada, tot se deu  
per a la claror del sol. Es  
precis que tot hom pugua  
dir. - Jo era alli... jo he  
vist los diners sobre la  
taula... en bons llisos  
d'or. {al notari} Conti, conti,  
senyor Hormus.

Wal = rient. } De vegades tens unas

ideyas mes endiabladas,  
Matias!

Not = { et ab gravetat } Lo senyor burg-  
mestre te raho, aixo esta  
en ordre.

{ Comença a contar. Matias  
s'aboca sobre ls diners ab las  
mans apoyadas al cantell de  
la taula. mirant ab ansietat.  
Tots los deus s'acostan y miran.  
Momenta de quietut.

Mat. { Apar despres de separarse del  
grupo y llensant un fort sus-  
pir.

Si, no hi ha cap dubte,  
era la sang!

---

Can lo teló.

---

Pi del acte segon.

---

Comme la terre.

---

de cette terre.

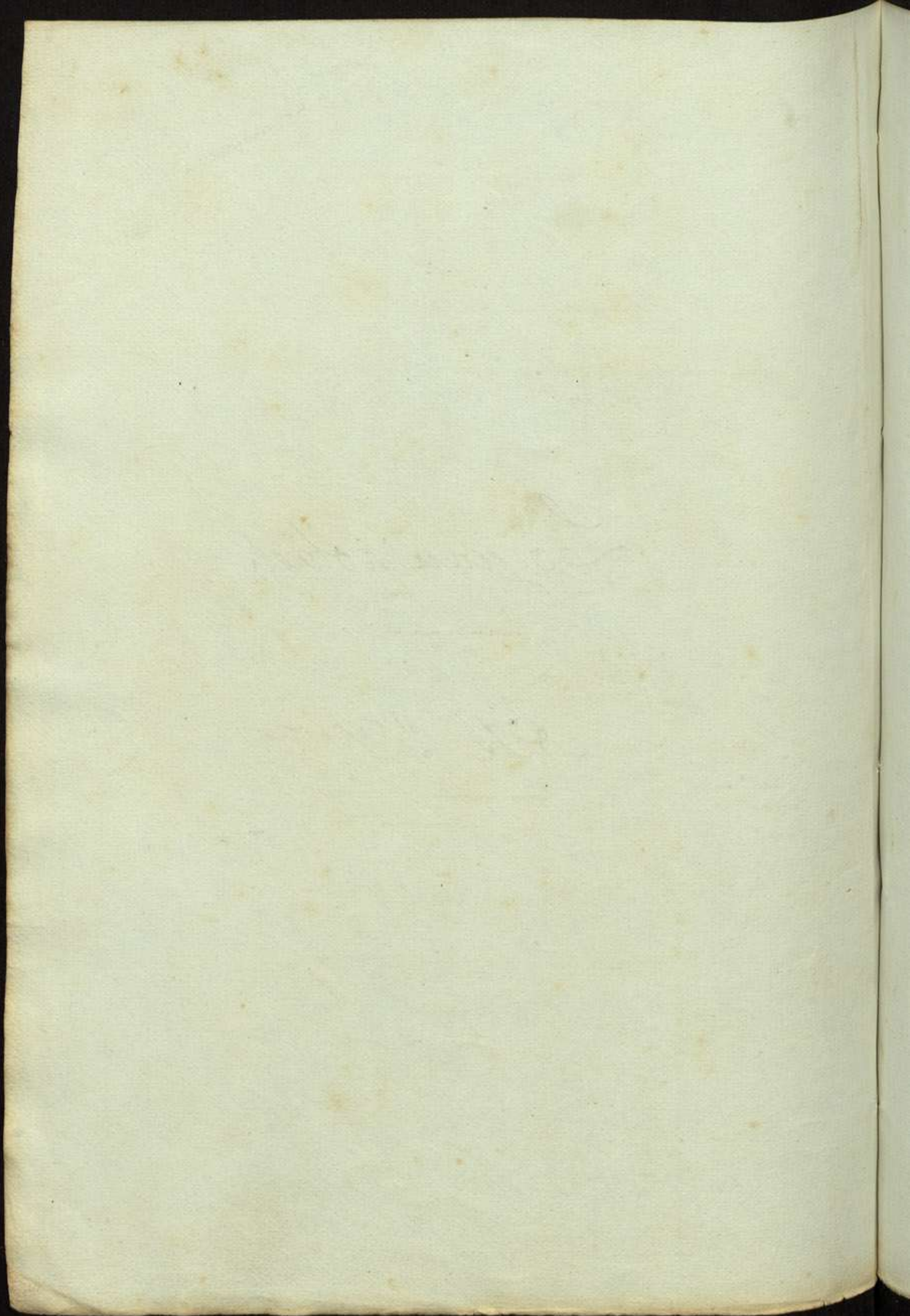
---

Lojnen potach

~~~~~

Acte Ber

~~~~~





Acte 3<sup>er</sup>

Lo somni del Burch mestre.

Lo teatre representa una cambra en lo primer pis de la casa d'en Matias. Un llit ab pabello a la esquerra, dos finestras al fons. Es de nit.

Escena 1<sup>a</sup>

Matias - Walter - Evich -  
Cristià - Agneta - Catarina - Lluïsa -

} que porta una candela d'esper

una curesa y una cunpolla.  
Entran desordenadament y com  
ategres del vi

---

Enr = |vient. | Ja ja ja! Tot acaba  
be'. No mes faltaba una  
cosa perquè acabés be'...

Mat = ¿que vi que'm begut. Ja't  
dich que per molt temps nos  
reordarem del casament de l'  
Agneta.

Cris = ¿be' tant mateis esten deter-  
minat a passar la nit a u'  
aquesta cambra?

Mat = Ja ho he dit! | A Lluïsa.  
Lluïsa posa l' llum y l'ampo-

Ma demunt de la tanta

Cat = Quina Dea Matias!

Mat = Necesito fresca, no vull  
formar a tenir un altre  
atach de sang.

Ag = { baix a cristià. } No l'hi digas  
res, perquè quant se fica una  
cosa al cap...

Cris = Donchs bé senyor Matias,  
tota vegada que creyem que  
a n'aquí estaven millor...

Mat = Si, si; conech que m'es  
necessari...

} Se asien y comensa a des-  
gullarse. Se sent cantar en  
los baixos de la cara

En = Escotter, no sentiu com se  
diverteixen encare... mestre  
Walter anemsen'hi?

Wat = { a Matias. } Vaja Matias  
nos deipas en lo millor de  
la funció!...

Mat = { bruscament. } Dimoni! desde  
las onze del mitj' dia a mitja  
nit me sembla que hi ha  
prou horas per divertirme.

Cat = Si, si... ja ho ha dit lo met-  
je... que sobre tot lo vi bläck.  
i d'altre manera s'esperaba  
a tenir un tropell... y desde el  
matí que no a' fet res mes que  
venren

Mat = Be. bé... avans d'acotpar-<sup>191</sup>  
me beuvé un got d'aigua...  
y cipó 'in vesperava.

{ Pansa curta. }

Cat = Be, viva, nosaltres nos ne  
formarem a baix!

Mat = Si, si, amen... Despenne  
en pen.

Mat = Bona nit Matias... y dormi  
de gust, que no fingar mal  
sonnis.

Mat = { De mal humor. }

No'n ficher may de sonnis!

Bona nit; aneu sen.. aneu sen  
lots.

Cat = Quan se li fica una cosa

el cap. --

Sunt ab totis los demer que bai-  
yan la escala van eridant.  
Bona nit Matias: bo-  
na nit senyor Burch-  
mestre. &c. Agueda y  
Cristia se quedan los darrers.

Escena 2.

Matias, Agueda, Cristia.

---

Ag = {abrassantlo.} Bona nit, pare,  
que descansen! --

Mat = No! Bona nit filla! {Cristia}  
Aqui estare millor: Lo vi  
blanch, lo tribull, y las con-

sous m'omptan lo cap. Aquí  
dormiré bé!

192

Crís= Si que la cambra es bastant fresqueta. Vaja, donchs, bona nit... y dormin de gust!

Mat= Igualment, noys!...

{ Agueda y Crístia se'uran. }

### Escena 3.

Matias { sol. }

---

Escotta, deuyes s'aixece y  
fa' correr lo porrellach de  
la porta

Al cap y a la fi m'he pogut desembrassá de tots... aipó va bé... hi pogut atrapar el

gendarme. Ave podré dormir  
ab tranquilitat.

} Dorma a rentarse y arriva  
allenguantse de vobos fins  
que la deseuin ho permetti.

Ave si may per may s'achse-  
tia algun preuís al sogre del  
targento, no mancará que firi  
terra a n' al assumpto.

} Se posa a exollar las cançons  
que s' rentavan cantar al pi  
de assota y de tant en tant  
badallava.

Es necessari sapiguere arregla  
en aquest mon... es precis tenir  
bonas cartas a la ma... La ma.



193  
la sort no va may contra  
el bon joch. A la sort es pre-  
cis sapiguera Domenyer.

L'aïpeca y se'n va cap al  
llit. En est moment se reu-  
tiva obrir la porta de la jo-  
sada que dona al carrer, ahont  
los cantaires se dispersan; Matias  
aïpeca la cortina y observa

Ave aquestos se'n van aïperits  
y contents... ja ja ja! avans d'  
arribar a casa seva algú de  
ells s'adormirà sobre la neu!  
Que dolent que es lo vi... un  
home 'm ben un got y tot  
li sembla hermos.

Matias obria la finestra y  
fa baixar las persianas

Si, aixis se està bé.

Agafa una ampolla y ven.

Molt bé.---

Deixa l'ampolla sobre la taula  
apaga el llum s'aigen y  
fa couner las cortinas

Matias, pots vanagloriar-te d'  
haber portat los negocis a bon  
acabament. {badallu.} Si somnia.  
ningu 't sentirà... ningú... 't  
sentirà... els somnis... no son...  
mes... que tonteris... as...---

{Llenci}

Escena 4.

194

Matias { dormint ab las cortinas del  
lit despidas anar. Demyres lo Presi-  
dent lo Notari, Jutges, gen-  
darmes y publich.

---

Lo fondo de la escena anira  
cambian a plaret, la llum  
molt vaga al principi, anira  
creixent ab pausa y anira acla-  
rant la perspectiva, i esta en  
un tribunal, la volta alta y  
sombria; en primer terme  
banchs plens d'expectadors, duas  
puentras d'ajiva ab vidres ajun-  
tats ab plom; los tres jutges  
ab toca y frajo negre, al fon.

do asseguts ab sillons de brason,  
lo notari a la dreta; Portas la  
terals que comunica ab la del cab-  
boron. Als peus dels jutges una  
taula y a sobre d'ella un capot  
vert guarnit de pells y una  
gorra de pell de martra. Lo  
president toca la campaneta,  
Matis tot espellitort sortira  
per la porta lateral guardat per  
dos gendarmes que s'colocan a  
prop seu. Tota aquesta esce-  
na passa ab una certa especie de  
incertitut; las parantas y boujits  
al principi no seran mes que ve-  
uon. A medida que l'ausio s'auu-

va precisant las paraulas auirau  
 sent mes clares. Aixo es lo treball  
 de la imaginació del que dorm y't  
 somni que se li materialisa. A  
 una senyal del president, lo notari  
Megia, salmodiant l'acte d'ausso-  
 cio y las declaracions dels testimo-  
 nis; se distingiran se tant en tant  
 aquestas paraulas: « Noche  
del 24 de Diciembre... Pa-  
vuch Koivestki... el porade-  
ro. Matias... la pro-  
funda astucia... rodean-  
dore de la consideracion  
publica... escapar duran-  
te quince años... la hora

de la justicia... una circum-  
stancia imprevista... los  
hermanos Hietkéis, ahora  
quietut; al acabament de la lectura  
la escena s' il·luminava ab mes-  
rajades

---

Pre = Acusado, acabais de oír las  
declaraciones de los testigos; te-  
neis algo que alegar en contra?  
Mat = Los testigos! jent que no  
ha vist ves... jent empadrugada  
a' duas y tres horas delloch  
about va' succedir la desgra-  
cia al mitj de la nit... al  
fort de 'l' hivern... ¿' d' aipó

'u diuen testimoni.'

196

Pre = Contestatad con calma; esos gestos, esos arrebatos no pueden seros de ninguna utilidad. Lois un hombre muy astuto.

Mat = No, senyor President, soch un home molt sencill.

Pre = Habeis sabido escoger la ocasion... desviar las sospechas... habeis destruido toda prueba material... Lois un hombre terrible.'

Mat = Porque no resulta nes en contra men soch un home terrible, donchs aixo tots los

homes de bé seran terribles,  
tota vegada que resultan in-  
culpables!

Pre = La opinion publica, os acusa.

Mat = Escotten, senyors Magistrats,  
quan un home prospera...  
quan un home s'aixeca so-  
bre 'ls demes y atgüiveix se-  
ctiva y ben estar tambe's  
crea una infinitat de envejò-  
sos. Això ya es sapigut, això,  
no vejem cada dia, donchs be,  
desgraciadament per mi, aque-  
ta infinitat d'envejoros m'  
han vist per l'espay de quin-  
ze anys anar prosperant, veu



aquí perquè m'acusen, vol-  
 dríau proguernu veure aba-  
 tut, novis de fam... Mes,  
 es possible per ventura que  
 uns homes justos, de clar  
 enteniment y bono valor, pos-  
 sin fe en las paraulas dels  
 envejosos! Com no 'ls varen  
 per callar al acusar-me! y  
 no 'ls castigaren!

He = Acusado, hablais bien;  
 en vuestro interior habeis  
 estudiado durante largo tie-  
 po ese discurso. Pero nosotros  
 tenemos la vista muy pene-  
 trante y conocemos lo que es-

tais pensando. De que pro-  
viene que oigais sonar una  
campanilla?

Mat = Jo no sento tocar cap cam-  
paneta.

} Se sen tocar una campaneta  
a' fora

Pre = Mentis! En este momento  
mismo estais oyendo el sonido.

Deidnos porque!

Mat = Bixo no es ve. La sang  
que 'm puja al cap, y 'm  
piulan las orellas.

Pre = Si no confesais la causa  
de ese extraño ruido, vamos  
a' llamar al magnetizador

para que nos lo explique 198

Mat = Es iritat, hi ha vegades que sento la campaneta

Pue = Notario, escribiu que oye este ruido.

Mat = { ab lletres. } Si... pero l' sento somniar.

Pue = Escribiu que lo oye en sueños.

Mat = Jo crech que l' somniar no es cap delicté

Vu del pob - { Vais à un veli. }  
Si pò es iritat. Te valio.

Vu altre = { id. } No caldria mes que tots los que somnian fos sin culpables.

Mat = { M. publich de la escena }

Escollèn, no tinguen cap por  
per mi, tot això no es més  
que un somni... Si no fos  
així, per ventura 'ls jutges,  
pastorians aqueixas perrucas  
com en lo temps de la vella-  
ria. Heu vist ja may homes  
gron bojos per oírse del  
to d'una campaneta que se sent  
tocar en somnis! Si fos així  
seria preuís també' condemp-  
nar als gossos que gran dor-  
man roncan! Vivèn quius  
jutges, vivèn quius homes.

que per una sola sospita  
 voldrían per penjar a un  
 igual seu. {Va una rialla.}

Que = {con reverencia.} Silencio, acusado,  
 silencio! Estais propius a  
 presentarvos ante el supremo  
 Juez, y os atreveis a veir y  
 a desapiar la mirada de Dios!

{Dirigiéndose a los jueces.}

Terrores jueces, el sonido de  
 una campanilla procede  
 de un recuerdo... El hom-  
 bre vive de recuerdos; oye  
 la voz de las personas queridas  
 mucho tiempo despues de su  
 muerte. El acusado oye ese so-

indo, por que encierra en su  
alma un recuerdo que nos  
oculta. El caballo del potero  
llevaba una campanilla!...

Mat = Aipó no es cert... aipó no es  
cert.

Pre = Callad!

Mat = {exaltat.} Un home no pot  
ser condemnat per unas bon-  
tas suposicions. Es precis  
que hi haja proves. Jo no  
sentó cap revolt de campanetas

Pre = Notario, escribit que el  
acusado se contradice; antes  
confesaba... ahora se retracta.

Mat = {exaltat.} No... no sentó res.

{ toca la campaneta }

200

Es la sang que 'm pueta a' las  
orellas

{ La campaneta toca ab mes fora }

Cristia! { cridant. }

per que no 'm deixan veure  
al meu gendre?

{ Evolucionament entre el pu-  
blich. Lo ro' de la campa-  
neta i'allunya

Pre = { con gravetat. } E' pensado per-  
sistis en vuestra negativa?

Mat = { ab porra. } Si... tincen las sangs  
massa poderosas y tot esta en  
aixó. No resulta res en contra  
men. Es la mes gran injus-

hicia lo tenir, per ves, sancat  
a la presi a un home de bé.  
Estich patin per culpa de la  
justicia.

Per = Persistin... pues bien, conside-  
rando, nos Rodriquer, baron  
Nersbach, gran puebote de  
su magestat imperial en la  
baja Austria, consiliado por nu-  
estros consejeros y jueces los se-  
ñores Luis Falkenstein y de  
Preininguer, doctores en Derecho; Con-  
siderando que este negocio cuenta  
de duracion quince años y que  
no es posible acabarlo por los  
medios ordinarios: Vista la prom



201

decencia, la astucia, y la curda-  
ria del acusado; Visto que  
han muerto ya los testigos  
que podrian darnos aclaraciones  
en esta laboriosa obra,  
en la cual esta interesado <sup>el honor de</sup> nues-  
tro tribunal: Atendiendo que  
el crimen no puede quedar  
impune, que el inocente no  
debe ~~sumirse~~ sufrir el cas-  
tigo que corresponde al cul-  
pable: considerando que esta  
causa debe servir de ejemplo  
para lo porvenir para re-  
prender la avaricia, y la  
concupiscencia de los que se

creen à cubierto, por una  
larga serie de años: tomados  
en consideracion todos esos mo-  
tivos, ordenamos que se diga  
al magnetizador - Viernes, ha-  
cedte entrar!

Mat = { abuen terrible. } Lo m'hi opo-  
so... m'hi oposo. Los somnis  
no provan nes

Pue = { Con entereza. } Haced entrar  
al magnetizador.

Mat = { Picant de pen. } Aipo es abs-  
minable, es contrari a la jus-  
ticia!

Pue = Si sois inocente; por que te

202  
meis tanto al magnetizador!  
Porque lee lo que pasa en  
las almas! Creedme perma-  
neced tranquilo o vuestros gri-  
tos provarán que sois culpa-  
ble

Mat = femme venir l'atvoiat  
Linder de Laverne; per un  
assumpto de tanta importan-  
cia no reparho en gastos. Es-  
tich tranquil com un home  
que no se li pot tirar res  
per la cara. No tinda cap  
unica de por... mes los sou-  
ris son soumis... } evident } Rev

que' no es agri' n' cristiã... Lo  
meu hono'r esto sen... que'  
passu' veniu... En cristiã es un  
nome' honrat... } epallat } cristiã  
jo t'he fet rich vira a' defen-  
savme.

Moments se quietat, la escena  
se enposqueix, Maticis, lo que  
donm en lo lit, suspira y se  
revolca. Bot pren un color fan-  
tastic. Mecap de poch torna  
a' gujar lo llum y reapareix  
lo tribunal.

### Escena 5.

Dits y lo Magnetizador

---

Pre = { Al magnificador }  
Sentasos.

203

Mag = Senyor president, y senyors  
judges; la voluntat d'aquest  
tribunal m'obliga a venir;  
a no ser això no m'hauria  
par arobat.

Mat = No's poden creure les bo-  
jerias dels Magnificadors; en-  
ganyan a la gent per pechar-  
selhi els diners. - Lo que fan  
son jochs de fisica! Jo vaig  
venir a n'aquest a Bebeau-  
ville, a casa mon cusi.

Pre = Podriais haver dormit a ese  
lombre?

Mag = Li. — Per casualitat epis-  
seix enalserot objecte pertenei-  
pen a la víctima?

Pue = Ee sobre todo y esa gorra

Mat = { Llevant un crit espantós }

No'n vull!

Pue = Lo mando

Mat = Jo no!... jo no!

Pue = Segun eso sois culpable.

Mat = Cristia!... ; ahont es en Cris-  
tia? El vos dirá que soch  
un home nouvat!

Un espec = Aipo' es terrible!

Mat = { M's gendarmes que li poran el so-  
bre tot

Matenne! matenne d'una

vegada.

204

Pre = Desdichado! Vuestra resistencia os está haciendo traición!

Mat = Jo no tinc por!

Cuant te posat lo sobre tot  
se estremep

Martias si dormis estis perdit.

Lleva dret y ab la vista fixe  
com si estés horroritzat

Una = { dona del poble aspecantse. }

Null sortir... deixanme passar!  
sar!...

Ugier = Silencio!

La dona torna à servir.  
Silenci sepulcral

Mag = {ab los ulls fijos a Matias.}  
Dorm!

Mat = {ab accent tort.} No... no... no  
ull... jo...

Mag = Jo u mano

Mat = Wayerme aipó... Wayerm'ho.

Mag = {et president.} Ja dorm. Que  
se li te de preguntar?

Pre = Lo que hizo en la noche del  
24 de Diciembre hace quince  
años.

Mag = Esten a la nit del 24 de de  
sembre de l'any 1808?

Mat = {baix} Si!

Mag = Quina hora es?

Mat = Dos enarts de dotze!



Mag = Parlen ... jo'n mano!

205

Mat = {agitat.} La gent surt del  
hostat. La Catarina y l'ebgue-  
ta ja son a dormir... En Jo-  
an torna a entrar... me diu  
que el forn de guix ja esta  
encès: — Esta molt bé... ves-  
ten a dormir que aviat me n'  
hi arive — Pujà l'escala... me  
quedo tot sol ab lo potach que  
se escalfa a la bora del poch...  
A fora tot hom dorm. No's  
sent res mes que los piqne-  
ros que estan del caball que  
esta desota la cuberta. Hi ha  
dos pans de neu. {flaura}

Mag = ¿que pensen?

Mat = Penso que necessito di-  
ners... que si pe'l dia 31  
no tincen 3000 franchs se'  
m vendran l'hostal... Crech  
que defora no hi ha ningú...  
que s' de nit y que l'polach  
se'n arribi pel carnaval, tot  
sol y en mitj la nien.

Mag = Esten decidit a atacar-lo?

Mat = Aquest home es sapat...  
te las espatllas molt amples.  
Conto que s' defensara bé de  
cualsevol que se li firi de-  
munt.

{ Moviment de Matias }

Mag = Que tenim?

206

Mat = Me mira fit a fit. - te  
ls ulls de color de cendra.

} Com parlant entre si.

Espreu donà 'l cop!

Mag = Isten decit?

Mat = Si... arisco!... arisco! -

Mag = Diguén!

Mat = No obstant es menester

que'n veja... surto... esforço...

no para de nevar... aixís no

se'n venrà el vostre en la neu.

{ Ma ta mã buscant alguna  
cosa

Mag = Que feu?

Mat = Regiro son trinen a vendre

u' du pistolas!...

{ Los jutzges se mivan: movi-  
ment en la auditori

No li ha res... Donarè' el cop...  
Li!... {escotta} No se sent una  
mosca... la criatura de la Ma-  
riagna plora... una cabra bel-  
desde el corvat... lo polack se  
paseja per la sala.

Mag = Governà' entrar?

Mat = Li. Ha despat sis francs  
damunt de la taula; li torro el  
cambi... 'm viva fit a fit...  
{Pansa.}

Mag = Que' us die?

Mat= Me pregunta quan  
 li ha de aquia Mutzig...  
 si trovas curtas... l'hi desit-  
 jo un bon viatge... ell me  
 respon: Den vos beniceps!  
 {Pansa.} Oh, oh!...

{ La fisonomia de Matias  
 pren una especie particular. }

Mag= Que li ha?

Mat= { baix. } La faipa!  
 { Bruscamet y rech. }

Se'n va... se'n anat.

{ En eix moment Matias dona  
 alguns passos ab precaucio -  
 Una mica avuyit: sembla  
 que seguir ls passos de sa

victima. Lo magnetrador  
alça el dit p'era cridar la  
atenió dels jutjes. - Matias  
estivant lo bras.

La destrat! T'out es la destrat!

Ah! Aquí darreva la porta!

Lum fret!... está nevant... no

es ven ni una estrella... Cor

Matias!... Lo de la faisa

será ten!...

Mag = Lo potach se'n va que l'  
reguin?

Mat = Si.

Mag = T'out son?

Mat = Jova del poble... al mitj del  
camp... Lum fret!...

{ Tremolant. }

208

Mag= Haben cogafat una ves-  
seva ?

Mat= Si... si... { estirant lo braç }

Aquí hi ha el pon gran...  
Allà baix lo torrent... Com  
Madran los gossos de ca 'u  
Daniel... com Madran... Llu-  
na resplandor mes roja surt  
de la ferreria de 'u pint!...

{ Parlan ab ii. }

Matas a un home... matar  
lo... No, tu no 'u faràs Ma-  
tiàs... no 'u faràs!... Deu no  
vol que 'u passas.

{ Tornant a començar arrupit. }

Que 'ts boig?... escolta, serás  
rich... ta muller y ta filla  
ja no patiran may mes...  
Lo potach ha vingut... pitjor  
per ell... pitjor per ell... no 'u  
debia haber fet!... Ho pagarás  
tot; no tindrás mes dents!...

{ Cridant ab tot accent. }

No pasas cas de la consciencia...  
es precis que 'l matís!... Lo  
pont!... Ja soch al pont!...

{ Pansa - ja com qui encolta. }

Ningú passa pe 'l camí, ni  
un' ànima { ab port Luina  
quietut... { S'aixuga el front ab la mà.  
Matias... suas... ton cor es



bateja ab forsa... arpo' es  
 perque nos correget... boca  
 la una a' Wechem... La  
 Muna va a' eipiv... Dal volta  
 ja hanva passat lo potach-  
 millor... si... millor... (escotant)  
 La campaneta! ah!

L'avrupa bouscament y  
 permanceix immovil - Hausa -  
 Totas las miradas se fixan en  
 M. Baix -

Serás rich... serás rich... se-  
 ras rich...

Se sent lo so' de una cam-  
 paneta - Una dona jove  
 s' tapa la cara ab lo devan-

At - autres givan la cava -  
De sopte i'ajeca Matias  
l'ausant un crit horroros  
y clava un cop terrible da-  
runt de la taula .

Ah! ... ah! ... Ja 'l' tinch... j'heu!

Le tira endevant y dona al-  
guns cops abe vabie

Una dona = Ah! Den men!

{ Le demaya }

Pue = L'ad de abie a' esa unger!

{ Le la enduent. }

Mat = { incorpovante. } Ja no s' mouna  
may mes, lo negoci s' ha  
arabat.

{ Le arpeca l'ausant un suspir

{ y viviant al entorn. }

210

Lo caball ha fugit ab lo  
trinen... { instant. } Algú sacosta...

{ de gira espantat y vol fugir }

No... es lo vent que mou las  
fullas dels arbres... Aviat...

{ Ajupintse }

Aviat... la faisa... Ja la tinch...  
ah!... Es plena d'or... tota ple-  
na!... Depressa Matias, de-  
pressa!...

{ L'ajup y fa l'acció de carre-  
garre a las espatllas algun  
cos pesant y dona algunas  
voltes al entorn de la tenda  
del tribunal. -

Mag = Shout anen?

Mat = {atwantsse} Al forn del guip.

Mag = Ja hi son?

Mat = Si! {fent l'acció de descarregar}

Que pesa!

{ Respira ab fansa y s'ajup  
fent la acció de tornar a  
carregar el cadavre. - Ab  
brunch accent

Arrial poch... jien... al poch!

{ Sembla que pitji un objecte  
ab totas ras formas. - Baix.

Quins ulls!... Oh!... quins ulls!

{ fansa }

Mira ja no hi ha mes que  
ls ossos... los ossos també cre

man... Ara la faixa... 211  
ficat lo diner a las butxacas...  
cipis... Ningú sabrà lo que  
ha succehit... No's trobaran  
probas...

Mag = { Al president. }

Se li té de preguntar res  
mes?

Pre = Ja hay lo bastante.

{ Al notari. }

Habeis tomado nota de todo?

Not = Si, señor presidente.

Pre = Pues bien, despertadle y

que se entere por si mismo.

Mag = Despertese... jo'n vell!

{ Matias se despierta. Queda

{ com atontat. }

Mat = Mont so? Ah! ja!...

{ mirant per tot arreu. }

que hi ha?

Not = Aquí està vuestra declaracion... hee.

Mat = { Després de haberne llegit at-  
quas vallas exclama

Desgraciats!... Ho he confesat  
tot!... estich perdut!...

Pre = Acabais de dirlo?... Se ha con-  
denado a si mismo.

Mat = { arrancantse el robe tot }

Reclamo... es mentida... sou

uns miserables!... Cristia!...

Que vinga en Cristia!...

Pres = Gendarmes, imposez si-  
lencio a este hombre. 212

{ Los gendarmes lo voltan }

Mat = { resistiendo. } Aipó es un  
crim contra la justicia! Me  
privan del unich testimoni.  
Reclamo d'aipó... davant de  
la justicia de Dieu!

{ Ab accent desgarrador. }

Cristia! volen matar al  
pare de la teva dona... so-  
córrem!...

{ Se resisteix desesperadament. -  
Lo president diu ab accent me-  
lancolich:

Pre = Acusado, me obligais a de-

en lo que hubiera querido  
ocultaros: al saber los cargos  
que contra vos resultaban, el  
gendarme Christian Beme, se  
ha dado muerte.

Matias se queda com veyent  
visions, ab los ulls fixos en  
lo president. — Pansa. — Los  
jutges conferencian ab ven  
baixa. Al cap d'una estona  
lo president se aixeca y din  
ab solennitat:

Atendido que en la noche del  
24 de Diciembre de 1808, entre  
dise y una, Matias cometio  
en la persona de Baruch



213

Korveski, el crimen de asesinato,  
con las circunstancias agravantes  
de premeditacion, oscuridad  
de la noche, y mano arma-  
da, le condenamos a la  
pena de morir ahorcado.

{ volviendose al Ujiev. }

Ujiev, haced entrar al verdugo.

Moviment en l'auditori.

L'Ujiev obra la porta de  
la dreta y entra un home  
petito vestit de vellut. Ma-  
tras al vellut se posa las mans  
al cap. — Desapareix tot.  
— torna a pasar la escena  
en la cambra del Berch-

mestre. - Es de dia. - Lo sol  
entra per la obertura de las  
persianas. - Se mouen las  
cortinas del llit - L'ampolla  
can de la taula y s' trenca -  
Al mateix temps abais se sent  
tocar una alegre musica ab-  
acompanyament de cors: figura  
ser la dels joves d'honor que  
obsequian a la núvia - Se sent  
sotoll de gent que passa pe'l  
carre. - Se sent obrir una fi-  
nestra y para la musica. -  
Guans viatlladas - Molt cridan  
Miventa... miventa... es  
L'Agnete! ... Tornan a comen-

sar los cants y la musica en  
 l'hostal - Gran bun bun en  
 la cambra baixa - Se oren  
 passos com de gent que pujen  
 la escala ab precipitacio y apres  
 trovan a la porta de la cambra  
 de Matias.

Pat = { desde fora cridant. }

Matias... aixecat... Mira que  
 ja es fart... Tots los convidats  
 ja fa estona que s'esperan.

Moment de quietut - Apres se sent  
 que cridan ab mes força

Cris = { de fora. }

Senyor Matias! Senyor  
 Matias! { Quietut. } Com dorm!

Le ouen passos d'altre gent  
que pujan l'escala - Fortian  
a' fruar ab mes porra

Wat = { desde porra }

Spa Matias ... Au ... La pum-  
cio ja s'ha comensat... alba...  
alba... { llarga paum. } Que s'  
estranys... no torna resposta.

Cat = { ab inquietut. } Matias! ... Ma-  
tias!

L'ou lo curatament d'una  
disensió y aviat la ven de  
Cristia que surt y esclama  
bruscament.

Cris = No ... es inutil... despenne  
per ...

La porta empesa violentament  
 i obra de bat a bat. Entra  
 Cristia vestit de gala

Cris = { Desde el portal }  
 Senyor Matias!...

Fixa la atencio en lo que  
 resta de la empolla que  
 s'ha trencat... corra al po-  
 bello - obra las cortinas - llan-  
 ra un crit.

Cat = { entrant tot correns. }  
 Que es aixó? Que temim -  
 Cristia?

Cris = { girantse tot depressa. }  
 No us osten, senyora  
 Catarina!

La agafa pe'l bras y la con-  
dueix fins a la porta cridant  
ab ven opegada

Lo doctor Franz! que corrin  
a' buscar lo metje.

Cat = {fornejant.} Deixemne, Cristia,  
jo vull venire...

Cris = No.

Cridant desde la escala als que  
se reposa que son baix

No deixen pujar a la agneta.  
Oh, Deu meu! Deu meu!

Durant esta escena Walter,

Lurich y un gran nombre

nombre de convidats homes

y donas han entrat a la cambra

} s'han agrupat al entorn  
del Mit - Lurich obra las pi  
nestras y las persianas

Wal = { Mirant a Matias. }

Oh! te la cara tota blava!

} Espant general. Lo metje Franz  
entra atrapegat - tots se en-  
retiren per perti pas.

Doc = { ab visera. }

Aixó es un atach de apople-  
jia fulminant.

{ Brayentre un estors de la butxaca }

Sostenint el bras, mestre Wal-  
ter, a venire si loquem perti  
sortis sang.

} Borna a entrar sines gent. L'ul-

fin de tots es una dona ab  
una criatura al bras. La cria-  
tura toca una trompeta de  
piva.

Mat = No vol sortir sang?

Doc = No. } Girantse enpatat. } Pen  
lo favor de fer callar à u'  
aquesta criatura.

La dona = Vaja, L'hiiset... donam... donam...  
pobret...

Li pren y 'l noy arrenca ab un  
plor.

Doc = } Ab tristesa.

Això s'acabat... Ja no li ha  
veney... lo vi blanc l'ha  
mort!



Mat = Oh! pobre Matias!

S'apoya ab lo llit y plora...  
En la cambra del costat se senten  
los terribles crits d'Agueba y  
Catarina

Lu = { Mirant à Matias. }

Quina desgracia!... Pau bon  
home qu'era!

Un convidat = Mes!... Consolate! ben  
mirat aqueixa esta millor  
mort... cripis no's pateix!...

Can lo teló.

Fidel drama



